

A Semio-Meaning Analysis of the Novel *Al-Farāshāt wa al-Ghūlān* Based on Semantic Regimes with a Focus on Action and Interaction

Hossein Elyasi Mofrad^{*1}, Hoda Rezaei²

Received: 11/17/2024
Accepted: 12/01/2025

* Corresponding Author's E-mail:
elyasi.h@lu.ac.ir

Abstract

Landowski is one of the most influential post-Greimasian scholars who enriched Greimas's model through his theory of regimes of meaning. Drawing on phenomenological philosophy, he deepened the Greimasian approach by linking meaning production to sensory perception and interaction. While Greimas, in *Imperfect Meaning*, introduced the regimes of programming and manipulation, Landowski expanded this framework by adding adjustment and accident, emphasizing affect, perception, and interaction as central to meaning formation. According to him, meaning emerges through regimes of meaning by moving beyond action toward passion and affective engagement. Based on Landowski's model, the present study examines the novel *Al-Farashat wa al-Ghilan* by Ezzeddine Jelloudji and aims to provide a systematic analysis of the narrative. The research focuses on the relationships among actants, sensory and perceptual dimensions, and concepts such as subject, object, and

1. Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.

<https://orcid.org/0000-0003-0651-489X>

2. PhD Candidate in Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Razi University, Kermanshah, Iran.

<https://orcid.org/0009-0005-8875-6332>

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY - NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

interactive situations within the story. The findings show that the novel begins with a tense atmosphere as Serbian forces, in an unexpected accidental event, besiege Sarajevo and massacre civilians. Muhammad, the protagonist, represents a suppressed subject whose voice conveys the suffering of children and their forgotten dreams during war. As the narrative progresses, children become central as symbols of the homeland's future, leading to a transformation of the subject into a value-object. The wise Sheikh employs programming and manipulation to propose migration to Albania but encounters obstacles. Eventually, with the emergence of a shared sense of satisfaction and Amir's withdrawal from programming—following humanitarian efforts by Arab countries, particularly Qatar and Kuwait—the regime of adjustment is realized. Finally, through effective actions aimed at improving refugees' conditions, Haj Ibrahim, as the principal subject, occupies the position of object.

Keywords: Embodied self-assertion; Phenomenology of presence; Semiotic-semantic analysis; Semantic regime; Action; 'Izz al-Dīn Jalā wajī .

1. Introduction

This article analyzes the Arabic novel *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān* (The Butterflies and the Ogres) by Algerian writer 'Izz al-Dīn Jalāwajī through Eric Landowski's theory of "semantic regimes." The study adopts a post-Greimasian, semio-narrative perspective that foregrounds embodied presence, lived experience and interaction rather than purely structural relations. Landowski extends Greimas's focus on programming and manipulation by adding the regimes of accident and adjustment, arguing that meaning is produced in concrete encounters between bodies, situations and others. In *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān*, which narrates the ordeal of Bosnian/Croatian children and refugees under Serbian violence, their forced migration to Albania and later resettlement via regional humanitarian intervention, these regimes appear in a clear sequence. The novel thus becomes a suitable case to explore how war, displacement and

solidarity are organized semantically through accident, programming, manipulation and adjustment, and how suffering, vulnerability and resilience of children become central to meaning-making.

2. Research Questions

The study is guided by three main questions.

1. Which events and situations signal the emergence of “selfhood” and embodied assertion in the child-protagonist, and how do crisis and loss push him from passive victimhood toward intentional action and awareness of value-objects such as homeland and childhood.

2. Which persuasive, ethical and affective strategies are used by major actants—especially the Sheikh, Salmān and Amīr—to convince or mobilize others, and how do these strategies exemplify Landowski’s regime of manipulation.

3. What value-objects structure the narrative (children, homeland, human dignity), and through which trajectories do subjects acquire, protect or themselves become these value-objects, particularly in the final regime of adjustment and shared satisfaction.

By answering these questions, the article seeks to show that the passage from accident and programming to adjustment is inseparable from the ethical and affective dimensions of embodiment and interaction.

3. Literature Review

The theoretical basis is provided mainly by Morteżā Bābak Mo‘in’s work on Landowski’s semantic regimes, which clarifies the roles of accident, programming, manipulation and adjustment in narrative and discourse. Other studies have applied this model to educational discourse, popular and children’s literature and classical Persian narratives, demonstrating its flexibility, though almost all within Persian or non-Arabic corpora. Regarding *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān*, existing Arabic-language research has focused on aesthetics and semantics of space, the figure of the child, paratextual thresholds, macro-metaphors and narrative structure. These works draw on structuralist, stylistic or

general semiotic approaches and analyze titles, spatial oppositions, time and character construction. However, none has examined the novel through Landowski's semantic regimes or offered a meaning-centered, body-oriented reading organized explicitly around accident, programming, manipulation and adjustment. This article therefore fills a clear gap by providing the first Landowskian analysis of this novel.

4. Methodology

The research is qualitative and interpretive, using semio-narrative analysis with Landowski's semantic regimes as the main lens. The corpus is the full text of *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān* (2018), examined via close reading of events, actants and key discursive scenes. The framework centers on the square of regimes—accident, programming, manipulation, adjustment—together with actantial roles, value-objects and embodied presence. Analytically, the study proceeds in four steps.

First, it identifies the initial “tensive configuration”: the sudden attack of “ogres” (Serbian soldiers), the siege of the village, the destruction of Muhammad's home and the massacre of his family, narrated from a frightened child's viewpoint. This stage is interpreted as the regime of accident, in which events are neither planned nor anticipated and the subject is thrown into chaos.

Second, it examines the move to programming and manipulation through the debates between the Sheikh and Salmān. The Sheikh advocates sending women and children to Albania while young men stay to fight; Salmān calls for collective mobilization of all groups. Their shared goal (saving the homeland) but divergent programs and rhetorical strategies illustrate the regime of manipulation.

Third, it analyzes the refugees' journey and precarious life in Albania and the emergence of Amīr as a new programming subject who urges return to the homeland and dignified struggle, shifting the value-object from survival abroad to resistance at home.

Finally, it explores the regional humanitarian intervention (especially by Qatar and Kuwait) and the role of Ḥāj Ibrāhīm as a helper-subject whose actions pave the way for adjustment.

5. Results

The findings show that *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān* closely follows Landowski's sequence of regimes. Under accident, Serbian forces unexpectedly invade, destroy houses and kill Muhammad's family, turning home into a shattered, blood-stained space and exposing the child to extreme fear and helplessness. Yet this trauma also triggers his intentionality: he runs to warn the neighboring village and inform the Sheikh, thus beginning his trajectory as an actant who uses testimony and warning to protect others. When the focus shifts to the village council, programming and manipulation dominate: the Sheikh and Salmān propose different programs, mobilize ethical and affective arguments and compete for the community's consent. The Sheikh constructs children as value-objects to be safeguarded as the nation's future, whereas Salmān stresses honor, sacrifice and universal participation in struggle. Their conflict exemplifies the co-actant relations and persuasive strategies central to the manipulation regime.

The relocation to Albania reveals the fragility of programming: despite following the Sheikh's plan, refugees confront poverty, disease and the possibility of slow collective death in a country lacking adequate resources. In this context, Amīr re-evaluates the situation and proposes a new program based on return and resistance, reframing the value-object in terms of dignity rather than mere survival. Before this alternative program is fully realized, a new configuration arises with the humanitarian intervention of Qatar and Kuwait. Through Ḥāj Ibrāhīm, housing, infrastructure, security, schooling and recreational spaces are provided in a newly built city, radically transforming the refugees' condition. This marks the regime of adjustment: the community experiences shared safety and gratitude, their affective relation to place

Journal Of Narrativestudies

E-ISSN: 2588-6231

Vol.10, No. 19

Spring and Summer 2026

Research Article

changes and a collective sense of satisfaction and co-presence emerges that overcomes earlier tensions.

In this final regime, relations are no longer governed by domination or ownership; instead, they are structured by empathy, ethical care and recognition of common humanity beyond religious and national boundaries, as articulated in Ḥāj Ibrāhīm's discourse on the world as a single human homeland. His morally motivated actions transform him, in the children's eyes, from a helper-subject into a value-object: they see in his presence the warmth, protection and affection of a lost father. The novel thus moves from a world marked by child-killing, destroyed homes and murdered teachers—figures of the death of knowledge and values—to a world in which humanitarian solidarity, love of homeland, sacrifice and humanity emerge as higher-order values that retain meaning even amid war and exile. The study concludes that *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān* not only reflects Landowski's semantic regimes at the level of plot, but also foregrounds embodiment, affect and ethical interaction as indispensable dimensions of narrative meaning.

دوفصلنامه روایت‌شناسی

سال ۱۰، شماره ۱۹، بهار و تابستان ۱۴۰۵، صص ۱-۴۶

مقاله پژوهشی

تحلیل نشانه - معنانشناسانه رمان *الفراشات والعیلان* براساس رویکرد نظام‌های

معنایی و با تمرکز بر کنش و تعامل

حسین الیاسی مفرد*^۱، هدی رضائی^۲

(دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۷ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۳)

چکیده

لاندوفسکی یکی از مهم‌ترین شخصیت‌های پساگرمی است که با تمرکز بر نظام‌های معنایی الگوی گرمی را غنا بخشیده است. وی با تأثیرپذیری از فلسفه پدیدارشناسی رویکرد نظام معنایی گرمس را عمق بخشیده و تولید معنا را به امر حسی ادراکی و تعامل ارتباط داده است و درواقع با تمرکز بر پدیدارشناسی حضور و امر حسی به دنبال رسیدن به ابعاد گمشده معنا در متون است. هرچند گرمس در کتاب *تقصان معنا* به نظام‌های معنایی پرداخته و دو نظام برنا همداری و مجاب‌سازی را مطرح کرده است، اما لاندوفسکی با توسعه مطالعات گرمس در این زمینه با تکیه بر امر ادراکی و حسی به الگوی گرمس نظام‌های دیگری همچون تطبیق و تصادف را اضافه می‌کند و به عقیده وی تولید معنا در متون براساس نظام‌های معنایی و با عبور از کنش و رسیدن به شوش و براساس تعامل و احساس شکل می‌گیرد. پژوهش حاضر براساس الگوی نظام‌های معنایی

۱. استادیار گروه زبان و ادبیات عرب، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران (نویسنده مسئول).

* elyasi.h@lu.ac.ir

<https://orcid.org/0000-0003-0651-489X>

۲. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران.

<https://orcid.org/0009-0005-8875-6332>

Copyright: © 2026 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY - NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

لاندوفسکی به بررسی رمان *الفراشات والعیان* از عزالدین جلاوجی می‌پردازد و هدف از نگارش این جستار مطالعه نظام‌مند این اثر داستانی است و به دنبال رسیدن به شناخت درستی از داستان با تمرکز بر ارتباط بین کنش‌گران با تمرکز بر امر حسی و ادراکی و مفاهیمی همچون ابژه و سوژه و موقعیت‌های تعاملی در داستان مذکور هستیم. نتایج به‌دست‌آمده گویای این است که رمان پیش‌گفته، با یک فضای تنشی آغاز شده است. نیروهای صرب‌ی در یک رخداد تصادفی و غیرمنتظره، شهر سارایوو را محاصره کرده و مردم را قتل عام کردند. محمد، شخصیت اصلی داستان، سوژه‌ای سرکوب‌شده است که نویسنده از زبان وی درد و رنج کودکان و رؤیاهای فراموش‌شده آن‌ها را در جنگ و درگیری روایت می‌کند. در ادامه سیر روایی با مرکزیت یافتن کودکان و خردسالان به‌عنوان آینده‌سازان سرزمین به‌یغمارفته به‌وسیله نیروهای صرب‌ی، تحول سوژه از مقام سوژکتیو به مقام ابژکتیو ارزشی انجام می‌گیرد و شیخ و پیر دانا با برنامه‌داری و مجاب‌سازی مردم، مهاجرت به سرزمین آلبانی را پیشنهاد می‌دهد، اما با چالش‌هایی در مسیر برنامه‌داری خود روبه‌رو می‌شود و در پایان با به‌وجود آمدن حس رضایت مشترک و خروج امیر از برنامه‌داری در نتیجه تلاش‌های کشورهای عربی به‌ویژه قطر، مرحله تطبیق که بیانگر داشتن حس رضایت مشترک در بین مهاجران و مدلول تلاش‌های انسان‌دوستانه کشورهای عربی به‌ویژه قطر و کویت است، شکل می‌گیرد و در پایان در نتیجه کنش‌های مؤثر در تغییر وضعیت پناهندگان، حاج ابراهیم در مقام سوژه اصلی در جایگاه ابژه قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: اثبات تن، پدیدارشناختی حضور، نشانه - معناشناسی، نظام معنایی، کنش، عزالدین جلاوجی.

۱. مقدمه

مطالعات نشانه‌معناشناسی با ظهور کتاب *تقصان معنا* تحولی پدیدارشناسانه داشته است. نشانه‌معناشناسی، معنا را مدلول کنش سوژه‌ها با هم و نتیجه ارتباطی حسی و ادراکی با پدیده‌ها در نظر می‌گیرد (حسینی معصوم و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۷۳) و تولید معنا را نتیجه

عامل حسی و ادراکی می‌داند. بر این اساس، تولید معنا از رهگذر هم‌آیی رمزگان‌ها و اشاره‌ها در سپهر نشانه‌ای^۱ متون به وجود نمی‌آید؛ بلکه با حضور مبتنی بر ادراک و احساس شکل می‌گیرد. نشانه - معناشناسی گرمسی رویکرد ساختارگرا داشت و با نگاه سوپژکتیو^۲ به کنش گر متنی، بیشتر موضوع ابژهٔ ارزشی و فقدان و تلاش برای به دست آوردن ابژهٔ ارزشی با انجام عملیات کنشی را مورد مطالعه قرار می‌داد.

گرمس با توجه به کنش محوری دو نظام برنامه‌مداری و مجاب‌سازی را در فرایند کنش‌پردازی مطرح کرده است. بر این اساس معنا در متون مختلف از طریق ایجاد رابطهٔ حسی و ادراکی با پدیده‌ها شکل می‌گیرد و از طریق تعامل با دیگری ادراک می‌شود و چنین معنایی فقط با تمرکز بر مجاب‌سازی و نظام کنشی دست‌یافتنی نیست؛ بنابراین لاندوفسکی برای مطالعهٔ روند تولید معنا و نقش تعامل کنشی در معناسازی دو نظام تطبیق و تصادف را به نظام‌های مطرح‌شده از سوی گرمس اضافه می‌کند. با انتشار کتاب *احساسات بی‌نام نشانه معنا - شناسی جهشی پدیدارشناسانه پیدا کرد و مفاهیمی همچون تغییر و تملک و حس داشتن در کانون تمرکز قرار گرفت*. این چرخش به سوی پدیدارشناسی و گسست از نگاه ساختاری سبب شد ابعاد گمشدهٔ معنا، یعنی مفاهیمی مانند «حضور»، «تجربهٔ زیسته»، «تن» و «امر حسی» که در نشانه‌معناشناسی کلاسیک روایی گرماسی جایشان خالی بود، مطرح شوند (معین، ۱۳۹۸، ص. ۵۳).

نشانه - معناشناسی از منظر لاندوفسکی^۳ به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شخصیت‌های پساگرمسی، در بررسی منظومهٔ کنشی گفتمان، وجود چهار نظام معنایی تصادف^۴، تطبیق^۵، برنامه‌داری^۶ و مجاب‌سازی^۷ را بررسی می‌کند که در تولید معنا سهیم هستند. از نظر لاندوفسکی، در هر مرحله از این مراحل گفتمانی، حضور سوژه یا با کنش‌گرانی فعال وجود دارد که با تلاش برای تن‌اثباتی و تغییر موقعیت به کنش‌گری می‌پردازند. تطبیق مبتنی

بر شانس و اقبال یا بداقبالی است و برنامه‌مداری و مجاب‌سازی دارای شاخصه نظم‌داری است و تطبیق به تلاش کنش‌پردازان و تعامل حسی و آگاهانه باهم و اثبات خود برای تغییر وضعیت زیستی اشاره دارد.

آثار داستانی جدید با نظام‌های معنایی لاندوفسکی تناسب دارد، زیرا بیشتر این آثار، با ترسیم یک فضای نامتعادل زیستی و نقصان و به‌عبارتی بحران شروع می‌شود و سوژه در موقعیت‌های تصادفی قرار می‌گیرند و رخدادهایی شکل می‌گیرد که تغییر وضعیت زیستی را به دنبال دارد. در ادامه با مرکزیت‌یافتن برنامه‌داری سوژه‌ها، سیر روایی به سمت رفع نقصان و از بین بردن بحران و تغییر وضعیت زیستی پیش می‌رود؛ اما آنچه در برنامه‌مداری و شکل‌گیری زنجیروار رخدادهای کنشی به‌منظور رفع نقصان نقش اساسی دارد، وجود دو عامل حس و ادراک و داشتن حس تملک است که سوژه‌ها را برای تغییر وضعیت زیستی تشویق می‌کند و از این رو، نقش تن و حضور جسمانه از راه رابطه حسی. ادراکی با عوامل روایی دیگر و محیط پیرامون برجسته‌تر می‌شود (حسینی معصوم و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۷۴).

یکی از مهم‌ترین آثار داستانی که سیری این چنینی دارد، رمان *الفراشات والغیلان* از عزالدین جلاوجی رمان نویس الجزائری است. نویسنده در رمان مذکور دیدگاه ایدئال‌گرای خود را به خوبی ترسیم کرده است. در داستان *الفراشات والغیلان* ظهور غول‌ها موقعیتی تصادفی و غیرمنتظره است و در ادامه با شکل‌گیری تعامل آگاهانه و مرکزیت یافتن مجاب‌سازی و کنش‌مداری سوژه‌ها به دنبال تغییر وضعیت زیستی خود هستند، اما این عملیات هیچ‌گاه بدون چالش نبوده و سوژه در عملیاتی کردن برنامه‌های خود با چالش روبه‌رو هستند، اما درنهایت با وجود اختلاف بین سوژه‌ها در نتیجه موفقیت کنش‌گر اصلی و فراهم شدن تطبیق و مرکزیت یافتن کنش‌یار دیگری که در داستان مذکور با شخصیت ابراهیم ترسیم شده، تغییر وضعیت از اولیه به ثانویه مطلوب انجام می‌گیرد.

در پژوهش حاضر براساس الگوی نظام‌های معنایی، رمان *الفراشات والعیلان* این نویسنده را بررسی می‌کنیم. هدف از نگارش جستار پیش رو مطالعهٔ منظومهٔ کنشی این رمان و سیر استعلایی حرکت سوژه و همچنین بررسی تعامل بین سوژه‌ها براساس الگوی نظام‌های معنایی است و در پی آن هستیم تا با تمرکز به الگوی لاندوفسکی نقش ارتباط بین سوژه‌ها و تعامل در شکل‌گیری موقعیت زیستی و ادراکی را بررسی کنیم و در پی آن هستیم تا به پرسش‌های زیر پاسخ دهیم:

- در رمان *الفراشات والعیلان* چه چیزی باعث شروع مرحلهٔ خودبودگی، به اثبات تن و ادراک موضوع ارزشی است؟

- در موقعیت گفتمانی ترسیم‌شده در داستان پیش‌گفته، عامل گفتمانی چه شگرد گفتمانی‌ای را برای مجاب‌سازی طرف گفتمان به‌کار می‌گیرد؟

- موضوع ادراکی و سوژهٔ ارزشی در داستان یادشده کدام است و کنش‌گر چگونه در سیر استعلایی خود با اثبات خودبودگی آن را به‌دست می‌آورد؟

۲. پیشینهٔ پژوهش

پژوهش‌های متعددی دربارهٔ الگوی نظام‌های معنایی لاندوفسکی انجام شده است که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود. مهم‌ترین اثر در این حوزه، کتاب معین با عنوان *ابعاد گمشدهٔ معنا در نشانه‌معناشناسی روایی کلاسیک: نظام معنایی تطبیق یا رقص در تعامل* است که در سال (۱۳۹۶) منتشر شده است. نویسنده در این کتاب به تبیین نظام‌های معنایی و نقش آن‌ها در فهم متون پرداخته است. افزون بر این، مقالات متعددی نیز دربارهٔ الگوی نظام‌های معنایی نگاشته شده‌اند؛ از جمله:

مقاله «تحلیلی با رویکرد سیستمی از نشانه‌شناسی اجتماعی در قالب چهار نظام

معنایی لاندوفسکی» نوشته معین و پاک‌نژاد راسخی (۱۳۹۴) که به بررسی نسبت نشانه‌شناسی اجتماعی و نظام‌های معنایی از منظر دیدگاه‌های لاندوفسکی پرداخته‌اند. مقاله «کارایی نظام‌های معنایی و تعاملی لاندوفسکی در تحلیل گفتمان‌های آموزشی» نوشته معین (۱۳۹۷) که در مجله جستارهای زبانی به چاپ رسیده است. در این پژوهش، تعامل میان کنش‌پردازان و کنش‌پذیران در گفتمان آموزشی ایران بر اساس این الگو بررسی شده است.

مقاله «تطبیق نظام‌های خنده معنایی ادبیات عامه و ادبیات کودک: از منظر نشانه‌شناسی اجتماعی» نوشته زنجانپور (۱۳۹۹) که در نشریه فرهنگ و ادبیات عامه منتشر شده است. نویسنده در این پژوهش، خنده معنایی در ادبیات عامه و داستان‌های فولکلور را بر پایه نظام‌های معنایی معرفی شده از سوی گرمس و لاندوفسکی مطالعه کرده است.

مقاله «تحلیل تعاملات کنش‌گران در روایت زال و رودابه از منظر نظام‌های معنایی لاندوفسکی» نوشته حسینی معصوم، شعیری و اکبری (۱۴۰۲) که در مجله نقد ادبی منتشر شده است. نویسندگان در این پژوهش با تحلیل روایت پیش‌گفته، کنش‌ها و روابط تعاملی میان شخصیت‌ها را بررسی کرده‌اند.

مقاله «تحلیل نظام‌های مکانی: مکان ورطه و چرخان یا حلزونی لاندوفسکی در داستان سمفونی مردگان» نوشته نژادمحمد و مرادی باستانی که برای انتشار در مجله نقد ادبی پذیرفته شده است.

با این حال، تاکنون رمان یا داستان عربی براساس نظام‌های معنایی لاندوفسکی تحلیل نشده است. از این رو، در ادامه به پژوهش‌هایی که درباره رمان *الفراشات والخیلان* صورت پذیرفته، اشاره می‌شود. آثار منتشرشده به‌طور عمده بر ویژگی‌های

ساختارى، عنوانها، عناصر داستانى و پيرنگ اين رمان متمرکز بوده‌اند. از جمله:

مقاله «التجربة الجمالية ودلالات المكان في رواية الفراشات والغيلان للروائي الجزائري عزالدين جلاوجي» نوشته سميه فالتى (۲۰۱۸) که در مجله آفاق العلوم منتشر شده است. در اين پژوهش، مکان‌های باز و بسته، پويا و ايستا و دلالت‌های آن‌ها بررسی شده‌اند. مقاله «شخصية الطفل في رواية الفراشات والغيلان» نوشته منال عطوى (۲۰۱۹) که در مجله كلية الآداب به چاپ رسيده و به تحليل شخصيت‌های داستانى رمان پرداخته است. پايان‌نامه حنصالي ملاک (۲۰۲۲) با عنوان «العتبات النصية في رواية الفراشات والغيلان» که در دانشگاه عبدالحفيظ بوالصوف لميله ارائه شده و به بررسی نشانه‌شناختی دلالت‌های رمان اختصاص دارد.

پايان‌نامه «الاستعارة الكبرى لرواية الفراشات والغيلان لعزالدين جلاوجي» نوشته حنان ساعى و فطيمه منصورى (۲۰۲۲) که در دانشگاه لميسه الجزائر نگاشته شده و نقش استعاره‌ها در برجسته‌سازی معنا را بررسی کرده است.

پايان‌نامه «البنية السردية في رواية الفراشات والغيلان لعزالدين جلاوجي» نوشته راضيه بوناب و دنيا سلمانى (۲۰۲۲) که در دانشگاه قالمه الجزاير از آن دفاع شده و به تحليل عناصر داستانى همچون زمان، مکان و شخصيت پرداخته است.

اگرچه پژوهش‌های متعددی درباره این رمان در کشورهای عربی انجام شده است، بیشتر این آثار رویکردی ساختارگرایانه داشته‌اند و تاکنون پژوهشی با رویکرد نشانه-معاشناسی و تحليل معنامحور مبتنى بر نظام‌های معنایی لاندوفسكى درباره این اثر صورت نگرفته است.

۳. مبانی نظری پژوهش

اریک لاندوفسکی همان‌گونه که در کتاب *احساسات بی‌نام*^۱ بیان کرده، مسیری کاملاً متفاوت از نشانه‌شناسی ساختارگرا را در پیش گرفته است و معنا را در سیر استعلایی کنش‌ها و ارتباط سوژه‌ها باهم و موقعیت‌های گفتمانی مختلف دنبال می‌کند (حسینی معصوم و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۷۴). لاندوفسکی با تأثیرپذیری از فلسفه پدیدارشناختی به‌ویژه دیدگاه‌های مرلو - پتی در این زمینه، نظام معنایی تطبیق خود را معرفی کرده است و نگاه تطبیقی وی مدلول باور به اصل تعامل مشترک بین سوژه‌هاست و در رویکرد وی تک‌محوری جای خود را به حس مشترک و تعلق جمعی می‌دهد که در پایان یک عملیات کنشی شکل می‌گیرد.

گرمس با تمرکز بر کنش دو نظام برنامه‌مداری و مجاب‌سازی را مطرح کرد، اما در مطالعات لاندوفسکی نشانه - معناشناسی جهشی پدیدارشناسانه یافت. بر این اساس همین چرخش و گسست از ساختارگرایی مفاهیمی همچون تن‌اثباتی، حضور حسی و تعامل و مفهوم تجربه زیستی مورد توجه قرار گرفت (معین، ۱۳۹۸، ص. ۵۲) و در ادامه اریک لاندوفسکی با توجه به موقعیت گفتمانی سوژه‌ها و حضور عواملی همچون تجربه حضور، حس و ادراک و تملک و داشتن، نظام‌های گفتمانی را به نظام‌های تصادف، برنامه‌مداری، افتناع و مجاب‌سازی و تطبیق تقسیم می‌کند که هر کدام از این نظام‌های معنایی، در نظر لاندوفسکی با عنصر زبان به‌عنوان ابزار گفتمان‌ساز و موقعیت کلامی ارتباط دارد.

در نظام‌های معنایی لاندوفسکی، کانون‌شدگی کنش، موقعیت‌های مختلف زیستی و حضوری را به‌وجود می‌آورد و در فرایند کنش‌پذیری و مجاب‌سازی، اصل برنامه‌مداری، موقعیت سوژه‌ها و هویت آن‌ها را مشخص می‌سازد. براساس نظام‌های معنایی لاندوفسکی، داشتن حس تملک و انگیزه در وجود هریک از سوژه‌ها و رسیدن به توافق مشترک (معین،

۱۴۰۰، ص. ۷۳) حالت عاملی شکل‌گیری موقعیت گفتمانی است که در سیر استعلایی حرکت سوژه هم‌ردیف برای به‌دست‌آوردن اصل ارزشی، کنش‌گر و مجموعه‌ای از کنش‌گران را به تلاش برای تن‌آبایی و اثبات حضور زیستی معنادار مورد وادار می‌سازد. به باور اریک لاندوفسکی، در نظام‌های معنایی هر فرایندی با هدف انجام می‌گیرد و برنامه‌داری و مجاب‌سازی با هر هدف مشخصی که سوژه مجاب‌کننده به دنبال آن باشد، در راستای بازیابی یک امر اجتماعی ارزشی (همان، صص. ۷۳-۷۴) و جهانی از ارزش‌ها و معانی ارزشی از سوی سوژه‌ها درپیش گرفته می‌شود که درنهایت فرایند با عبور سوژه از چالش و رسیدن به مرحلهٔ تطبیق معنازایی در مکان انجام می‌پذیرد و سوژه با تن‌آبایی خود، وارد مرحلهٔ جدیدی از حضور زیستی خویش می‌شود و حضور جدیدی را تجربه می‌کند. از نظر لاندوفسکی تصادف مبتنی بر شانس و اقبال است و در این نظام معنایی که با تجربهٔ حضور در مکان ارتباط دارد، یک رخداد غیرمنتظره اتفاق می‌افتد که مبتنی بر هیچ نظم و قاعده‌ای نیست. بعد از این مرحله، مرحلهٔ برنامه‌داری و مجاب‌سازی شکل می‌گیرد. براساس نظام تعاملی و معنایی برنامه‌داری سوژه‌ها بر پایهٔ نقش‌های ازپیش تعریف‌شده با هویتی مستقل و جداگانه طبق زمان و مکان برنامه‌ریزی‌شده، با ابژه‌ها ارتباطی بسته و سیستمی برقرار می‌کنند و رابطه‌ای مالکانه را شکل می‌دهند و درواقع عامل مالکیت و حش مشترک سوژه‌ها را در کنار هم قرار می‌دهد و نظام برنامه‌مداری با وضعیت‌های احساسی سوژه‌ها و تلاش برای به مالکیت درآوردن و داشتن ابژه‌ها در ارتباط است (باقری و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۲۹).

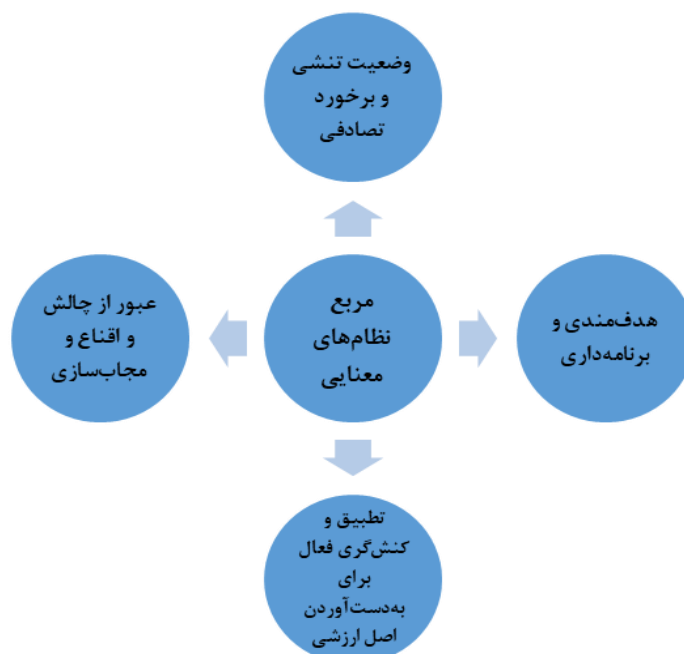
نظام دیگر لاندوفسکی نظام مجاب‌سازی است. در این نظام معنایی سوژه براساس نیت مشخص با استفاده از تشویق، تهدید و تحریک و وسوسه و یا آگاهی‌بخشی دیگری را مجاب می‌کند تا به اهداف خود برسد. این گفتمان تعاملی کنشی است که کنش بر کنش نام

دارد و یک هم‌کنشی مشترک به عنوان هدف مجاب‌سازی مورد توجه قرار می‌گیرد (محمدزاده و معین، ۱۴۰۰، ص. ۲۸۳).

در نظام تطبیق امر حسی مورد توجه قرار می‌گیرد. در نظام تطبیق یا وحدت حالت‌های روحی و جسمی سوژه‌ها، دیگر با تملک ابژه‌ها تعریف نمی‌شود و یا سوژه‌ها دیگر همدیگر را در راستای اهداف خود به کنش وادار نمی‌سازند؛ بلکه این نظام تعاملی برآمده از تعامل مبتنی بر هم‌حضور دو طرف تعامل، رودرو و تن به تن بین سوژه‌ها و یا حتی بین سوژه‌ها و ابژه‌های جهان بیرونی است؛ یعنی از یک سو با سوژه‌های دارای تن روبه‌رو هستیم و از سوی دیگر با سوژه‌های تن‌دار دیگر و یا ابژه‌های مادی و درنهایت با شکل‌گیری این نظام معنایی با نوعی باهم بودن و کنش مشترک و حس جمعی مواجه هستیم (معین، ۱۳۹۸، ص. ۵۳) و اهداف و کنش‌های سوژه‌ها در راستای هم قرار می‌گیرد.

۴. بحث و بررسی

نظریه نظام‌های معنایی، کنش‌های اثر داستانی را براساس تصادف، برنامه‌داری، اقناع و مجاب‌سازی و در پایان مرحله تطبیق بررسی می‌کند. در نوشتار پیش رو با تکیه بر نظام‌های معنایی اریک لاندوفسکی و با تمرکز بر فضای زیستی سوژه‌ها و ارتباط بین آن‌ها و تلاش سوژه اصلی روایت داستانی، شکل‌گیری معنا در این اثر داستانی مطالعه و بررسی می‌شود. برای این منظور، نخست با نگاه نشانه - معناشناسی درباره خود اثر داستانی و دلالت‌های نهفته در عنوان آن سخن گفته و در ادامه براساس نظام‌های معنایی لاندوفسکی که در شکل زیر نمایش داده شده، به تحلیل رمان *الفراشات والخیلان* پرداخته می‌شود.

شکل ۱: الگوی لاندوفسکی در بررسی یک ساختار روایی براساس الگوی کنش‌محور

Figure 1: Landowski's Model for Examining a Narrative Structure Using an Actantial/Action-Oriented Approach

مربع نظام‌های معنایی لاندوفسکی بر داستان مذکور منطبق است. داستان با ظهور غول‌ها و تغییر وضعیت اولیه به ثانویه منفی شروع می‌شود که نشان‌دهندهٔ دو فضای درهم‌تنیده است و وجود حس عاطفی در کنار حس شناختی ناشی از حضور غول‌ها به‌عنوان نماد نیروهای صربی، یک فضای تنش را ترسیم می‌کند. در ادامه داستان شیخ و پیر دانا در مقام کنش‌گر اصلی و دارای برنامه با نگاه آینده‌دار به فکر چاره و نجات کودکان به‌عنوان منجی و رهایی‌بخشان وطن می‌افتد و هجرت به آلبانی و لزوم باقی ماندن جوانان در کنار ارتش در میدان مبارزه و جهاد مدلول برنامه‌مداری شیخ است. البته وی در تلاش خود برای اقناع‌سازی جوانان برای پیکار در صفوف ارتش و پناه بردن به آلبانی با سلیمان شخصیت

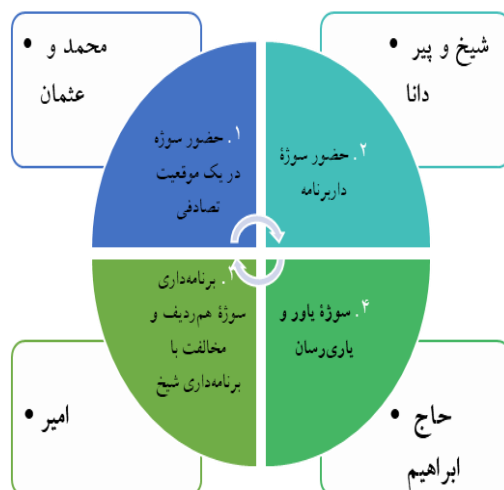
دیگر وارد چالش می‌شود. تطبیق آخرین نظامی است که لاندوفسکی معرفی کرده است و داستان جلاوجی با به وجود آمدن حس مشترک بین تمام سوژه‌ها و رضایت بین آن‌ها در نتیجه تلاش‌های حاج ابراهیم به عنوان سوژه یاری‌رسان وارد مرحله تطبیق می‌شود.

پیش‌تر از تحلیل داستان مذکور براساس الگوی نظام‌های معنایی نخست درباره داستان سخن می‌گوییم. «الفراشات»، جمع «فراشته» در عنوان این اثر داستانی، نماد کودکان دردمند و رنج‌دیده‌ای است که در سراسر دنیا قربانی قدرت‌طلبی و جنگ‌افروزی حاکمان و سیاست‌مداران شده‌اند و رؤیاهای کودکان آن‌ها تباه شده و به جای آنکه مست رؤیاپردازی‌های کودکانه و مست بازی‌ها و سرگرمی خیال کودکانه خود باشند، غم آوارگی و بی‌خانمانی را به دوش می‌کشند و طعم تلخ آوارگی، غربت و محرومیت را می‌چشند و مرگ رؤیاهای خود را به انتظار می‌نشینند. «الغیلان»، جمع «غول» در عنوان این اثر داستانی، نماد سیاست‌مداران و حکمرانانی است که کودکان را قربانی سیاست‌های جنگ‌طلبانه خود کرده‌اند.

داستان *الفراشات* و *الغیلان* روایت‌گر کودکانی است که از بیم جنگ و خرابی پس از شروع جنگ صربستان و کرواسی، به آلبانی پناه برده و پناهنده شده‌اند. هرچند جنگ کرواسی و صربستان و بوسنی و هرزه‌گوین موضوع و دال مرکزی رمان یادشده هستند، اما نویسنده از مسئله فلسطین غافل نبوده؛ گویی دردها و رنج‌های مردم فلسطین و ایدئولوژی گروه‌های مقاومت در لزوم مبارزه و پایداری و مشروعیت‌زدایی از رژیم غاصب و همچنین ایدئولوژی اسرائیل در کودک‌کشی و پاک‌سازی نژادی برای رسیدن به امنیت قطعی را در لابه‌لای داستان و از زبان شخصیت‌های این اثر داستانی بیان می‌کند.

در داستان *الفراشات* و *الغیلان* دو ابژه ارزشی وجود دارد که کنش‌گران برای حفظ یا بازپس گرفتن آن تلاش و برنامه‌ریزی می‌کنند؛ نخست کودکان و خردسالان که در معرض

تهدید ایدئولوژی دشمن قرار دارند و پیر دانا تنها راه نجات آنان را مهاجرت به کشور آلبانی می‌داند تا در آینده و با رسیدن به مرحلهٔ توانش تقابلی، پاسدار وطن و سرزمین خود باشند. این نیت‌مندی پیر دانا که در ادامه به سوژهٔ اصلی داستان تبدیل می‌شود، از انگیزهٔ درونی وی برای سرنوشت‌سازی ناشی می‌شود. ابژهٔ ارزشی دیگر، وطن و سرزمینی است که به‌وسیلهٔ نیروهای صربی اشغال شده است. در داستان *الفراشات والغیلان* چهار کنش‌گر اصلی یا به‌عبارتی سوژهٔ برنامه‌دار وجود دارد که هرکدام در مرحلهٔ مشخصی از داستان ظهور می‌کنند و نسبت مشترکی باهم دارند:

شکل ۲: چهار سوژهٔ اصلی و هم‌نسبت داستان *الفراشات والغیلان*

Figure 2: The Four Actantial Subjects and Their Relational Configuration in *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān*

دوری از وطن، شرایط زیستی دشواری که بر وضعیت زیستی خانوادهٔ احمد و محمود و دیگر پناهندگان حاکم است، نخستین تکانه‌های عاطفی را در وجود آنها ایجاد می‌کند. بحران‌زدگی مکان در آغاز داستان که با خلق تکانه‌های عاطفی همراه است، در ادامه با به‌حرکت درآوردن سوژه‌ها و تلاش برای خودبودگی، یک زنجیرهٔ رخدادی متوالی را

به وجود می‌آورد. در ادامه داستان، شیخ براساس نیت‌مندی و برنامه‌داری، موضوع مهاجرت زنان و کودکان و لزوم باقی ماندن جوانان در کنار ارتش برای پاسداری از وطن را پیشنهاد می‌کند و پس از ارزیابی و عقد قرارداد بین سوژه‌های مغلوب، مرحله کنش‌پردازی از سوی سوژه‌هایی آغاز می‌شود که براساس مربع نظام‌های معنایی بررسی می‌شود، اما نخست درباره فضای تنشی حاکم بر آغاز داستان سخن می‌گوییم.

۱-۴. فضای نامتعادل تنشی

در داستان‌های پسامدرن همه‌چیز با یک نقصان و همان‌طور که کلود برمون^۹ گفته با یک وضعیت عدم تعادلی آغاز می‌شود. در *الفراشات والگیلان* نیز داستان با ترسیم یک فضای تنشی و وضعیتی آشوب‌زده و نامتعادل آغاز می‌شود. همه‌چیز از فضایی بحران‌زده و پرتنش شروع می‌شود که در این فضا، نیروهای صربی به روستاهای کرواسی حمله کرده و خانه‌ها را ویران و نابود ساخته‌اند.

شکل ۳: فضای تنشی آغاز داستان

Figure 3: The Initial Tensive Configuration of the Narrative

شعیری یکی از نظام‌های گفتمانی را که می‌تواند مقدمه کنش باشد نظام تنشی می‌داند. از نظر وی نظام گفتمانی تنشی براساس تنیدگی دو فضای گستره‌ای و فشاره‌ای شکل می‌گیرد و در این حالت میزانی از انرژی از ناحیه‌ای به ناحیه دیگر منتقل می‌شود و وضعیت

موجود به وضعیتی درهم‌تنیده تبدیل می‌شود. از نگاه وی تنش معنای تنیدگی دارد و بر این تأکید دارد که دو جریان شناختی و عاطفی یا دو جریان کمی و کیفی در تعامل با یکدیگر قرار می‌گیرند (شعیری، ۱۳۹۸، ص. ۲). در آغاز داستان دو فضای درهم‌تنیده حاکم است و گستره در کنار فشاره در کنار هم قرار می‌گیرند. حس و عواطف کودکانه که با واژگانی همچون: لبعه نشان داده شده از فضای حسی و عاطفی تعبیر می‌کند و حضور ناگهانی گول‌ها و ترس و وحشت کودکان و قتل مردم یک فضای شناختی را خلق می‌کند که موجب خلق تنشی می‌شود و در ادامه با کاهش فشارهٔ عاطفی همراه است. در واقع سرآغاز داستان یک فضای درهم‌تنیده و نمایش یک بحران است که از زبان محمد کودک خردسال داستان بیان می‌شود. ترسیم این فضای بحران‌زده از زبان یک کودک خردسال که رؤیاهای کودکانه را در سر می‌پروراند، عمق فضای تنشی و بحران‌زده‌ای را که شخصیت‌های داستانی در آن حضور دارند به تصویر می‌کشد:

«يحصرنني نباح الكلاب/ يغتال الهواء من حولي.. أحس بالاختناق/ أحس انيابهم تنغرز في لحمي الطري... أضم لعبتي إلى صدري/ يغتال الخوف الجميع فيركنون إلى زوايا الحجرة... يشترق الهلع أمي... تبتلعنا في حصنها وأنا وأختي الصغيرة عائشة ذات العام والنصف» (جلالوجي، ۲۰۱۸، ص. ۱۱).

در فضای تنشی حالتی از فشارهای بیرونی بر سوژه‌ها تحمیل می‌شود و دو فضای درهم‌تنیده در این ساختار روایی تشکیل می‌گردد. فضای تنشی از زبان کودک خردسالی به نام محمد روایت می‌شود که درندگان او را محاصره کردند و در فضای تنشی احساس خفگی می‌کند. محمد تحت تأثیر فشار بیرونی در آغوش مادر خود قرار می‌گیرد و درهم‌ادغامی فضای آغوش مادر به‌عنوان کانون عاطفی، با فضای بحران‌زدهٔ بیرون، دو فضای درهم‌تنیدهٔ متناقض را ترسیم می‌سازد که در این فضا، مادر به‌عنوان سوژهٔ قدرتمند و دارای برنامه عمل می‌کند تا ترس و هراس و درنهایت خطر را از فرزندان خود دور سازد:

«أتململ في مكاني أحاول أتملص من الحصار القوي الذي فرصته علي والدتي... لم تريدني أن أبكي ولا أن

أجهش ولا أنطق بكلمة فقط يجب الصمت/ سألت أمي لماذا لم يخرج أبي لمواجهةهم/ الآن يجب أن استفسر/ سألت أمي بصوت خافت/ ردت... اسكت إنها الغيلان... ستلتهمنا جميعا... يجب أن تسكت لكي لاتتفطن إلينا...» (جلالوجي، ۲۰۱۸، ص. ۱۸).

در آغاز داستان، با ترسیم فضای تنشی و بحران‌زده، برنامه‌داری مادر محمد نیز در پیش گرفته می‌شود. در این صحنه از داستان، حتی کانون عاطفی مادر نیز به یک فضای تنشی غیر قابل تحمل برای محمد تبدیل شده است که محمد به‌عنوان سوژه اصلی داستان، می‌کوشد تا از آن بگریزد و رهایی یابد. در این فضای تنشی و درهم‌تنیده که هیچ‌کدام برای محمد قابل تحمل نیستند، منطق گفت‌وگو حاکم می‌شود و سوژه از مادرش پاسخی برای پرسش خود می‌خواهد: «چرا پدر برای مقابله با دشمنان از خانه بیرون نمی‌رود؟» پس از این‌که محمد از مادرش این سؤال را می‌پرسد؛ گفته‌پردازی مادر وی و موضع وی در برابر تنش به‌وجودآمده بیانگر پای‌بندی به برنامه‌داری است (حسینی معصوم و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۶۴). مادر براساس اصل برنامه‌داری در مقام گفته‌پرداز از او می‌خواهد تا در این شرایط بحران‌زده گریه نکند و فقط سکوت در پیش گیرد تا دشمنان متوجه حضور آن‌ها در خانه نشوند و از او می‌خواهد تا در صورت آرام شدن اوضاع خطر هجوم غول‌ها را به افراد پایین دست برساند. اما در ادامه دشمنان به خانه هجوم می‌آورند و همه اعضای خانواده را قتل عام می‌کنند:

«احمرّت ثيابي.. لاشيء في البيت.. جثث مبعثرة.. اشتدّ ذعري ويا لهول الفاجعة.. جدتي قد تهشم رأسها.. والدي غطى الدم صدره وتسائل الدم من ثقبه في جبهة عمّتي/ ونظرت إلى السقف كان مثقوبا بالرصا وداهمني موج من القشعريرة» (جلالوجي، ۲۰۱۸، صص. ۱۷-۱۸).

محمد به‌عنوان سوژه اصلی این داستان، تمام اعضای خانواده خود را از دست می‌دهد. مادر، عمه و مادر بزرگش کشته می‌شوند و پدر نیز پس از بیان یک گفتمان مرامی و اخلاقی (هرکس خویشان خود را تسلیم دشمن کند تا خود را نجات دهد نشانی از مردانگی در

وجود او نیست. پس اگر تقدیر این است که همه کشته شویم، اولین کسی که باید کشته شود من هستم) با سربازان دشمن درگیر می‌شود و در نهایت به وسیلهٔ آنان کشته می‌شود:

«لیس رجلا من من یسلم أهله للأعداء وینجو بنفسه فإن ارادوا قتلنا فسیکون أول من یموت.. فأفرغ فیه وایلا من الرصاص وتهاوی أبی جثة هامدة فوق جدتي وانفجر الدم من جسده» (همان).

تخریب سقف خانه و کشته شدن عمهٔ محمد و غرق در خون شدن پدر محمد و ترس و هراس عائشه، خواهر محمد، صحنه‌های دیداری پیش روی خواننده می‌گذارد که نقش مهمی در انتقال فضای تنشی به وجود آمده دارد. در واقع حس دیداری و پویایی صحنه‌هایی ترسیم شده و حضور عنصر عاطفه در رابطهٔ بین اعضای خانواده که درگیر بحران هستند، خواننده را به عمق فضای تنشی می‌کشاند. صحنه‌های دیداری که در آغاز داستان ترسیم شده، نقش مهمی در انتقال فضای پرتنش زیستی محمد و خانوادهٔ او به خواننده ایفا کرده است. در واقع حس دیداری و پویایی صحنه‌هایی ترسیم شده و حضور عنصر عاطفه در رابطهٔ بین اعضای خانواده که درگیر بحران هستند، خواننده را به عمق فضای تنشی می‌کشاند. نخست پدر پس از گفته‌پردازی مرامی خود، کشته می‌شود و در ادامه مادر و عمهٔ محمد در خون خود می‌غلتنند، اما محمد در فضای پرتنش، به دنبال خواهر خود عائشه است.

پس از کشته شدن اعضای خانواده، نخستین تغییر مکانی در داستان صورت می‌پذیرد. خانوادهٔ محمد همراه چندین خانوادهٔ دیگر در دامنهٔ کوهی بودند که مقداری با روستا فاصله داشت. ارزیابی موقعیت مکانی نخستین انگیزهٔ تغییر مکان را در درون محمد ایجاد می‌کند و در نهایت محمد به عنوان سوژهٔ اصلی داستان، تغییر مکان می‌دهد و روانهٔ روستا می‌شود تا مردم و پیر روستا را از وجود غول‌ها آگاه سازد:

«كان منزلنا علی سفح الجبل بالضبط منعزلا عن منازل القرية... لم یکن بعیدا عنها إن هی إلا مسافة قطعها هرولة تطاردني المأساة التي خلفتها فی بیتی لابد أن أخبر السكان بما جرى... لابد أن أطلعهم علی الحقیقة المرة.. أ تشغلهم أمور الدنيا فلا یفطنون إلى مجزرة وقعت فی وضح النهار؟» (جلاوجی، ۲۰۱۸، ص. ۲۱).

نخستین صحنه از تغییر مکانی در آغاز داستان از برنامه‌داری سوژه داستان ناشی می‌شود. محمد براساس اصل هدف‌داری که لازمه انجام کنش از سوی کنش‌گر است، اجساد اعضای خانواده خود را رها ساخته و راهی روستا می‌شود تا مردم را از وجود غول‌ها باخبر کند و آن‌ها را از حقیقت تلخی که خود تجربه کرده، آگاه سازد و خروج محمد از روستا به منظور باخبر ساختن شیخ و دیگر مردم از وجود غول‌ها که نماد نیروهای صربی هستند، مدلول عقد قرار سوژه با خود است.

۲-۴. نظام معنایی تصادف

تغییر وضعیت و شکل‌گیری موقعیت‌های مختلف گفتمانی در یک سیر روایی، براساس هدف و نیت‌مندی سوژه‌ها انجام می‌گیرد. هر موقعیتی در یک نظام گفتمانی شکل‌گیری موقعیت دیگری را به دنبال دارد. یکی از نظام‌های گفتمانی که هیچ ارتباطی با برنامه‌داری و نیت‌مندی سوژه‌ها ندارد، نظام گفتمانی رخدادی یا تصادفی است. در موقعیت تصادفی یا ارتباط مبتنی بر رخداد ناگهانی، سوژه‌ها به شکل غیرمنتظره‌ای در برابر هم قرار می‌گیرند و وضعیت گفتمانی شکل می‌گیرد. در نظام رخدادی یا تصادف، ارتباط بین سوژه‌ها مبتنی بر یک پیوستار و برنامه‌داری مشخص نیست، بلکه بر نوعی بی‌نظمی و آشوب بنیان نهاده شده است (شعیری، ۱۳۸۸، ص. ۲۲).

در این نظام پرآشوب و اغتشاش، کنش‌ها و حتی موقعیت‌های دیداری بین سوژه‌ها از هیچ نظام از پیش تعیین شده‌ای پیروی نمی‌کنند، بلکه همه‌چیز براساس اصل تصادف و رخداد غیرمنتظره شکل می‌گیرد و هیچ برنامه از پیش تعیین شده‌ای برای شکل‌گیری موقعیت دیداری بین شخصیت‌ها وجود ندارد و سوژه‌ها به‌طور ناگهانی باهم دیدار می‌کنند (معین، ۱۳۹۶، ص. ۴۷) یا در موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند که در آن کنش‌هایی صورت می‌پذیرد که

از سوی سوژهٔ اصلی داستان پیش‌بینی نشده است. با شکل‌گیری این موقعیت تصادفی، حالت ادراکی و احساسی جدیدی در وجود سوژه‌ها ایجاد می‌شود که با حالت ادراکی و احساسی پیش از موقعیت رخدادی متفاوت است. در داستان یادشده، چندین موقعیت تصادفی مختلف وجود دارد که در پیش‌برد حوادث داستان و حتی رسیدن به مرحلهٔ نیت‌مندی و برنامه‌داری سوژه‌ها و توالی رخدادهای نقش داشته است.

حملهٔ غول‌ها که نماد سربازان صربی هستند به روستایی که محمد در آن زندگی می‌کرد و کشته شدن تمام اعضای خانواده و موقعیت پرآشوب زیستی او و خانواده‌اش که در نهایت محمد و خواهرش عائشه از این موقعیت بحران‌زدهٔ زیستی نجات یافتند، نخستین موقعیت تصادفی و رخداد غیرمنتظرهٔ داستان است. به وجود آمدن یک فضای تنشی نامتعادل که در سرآغاز داستان ترسیم شده است، به شکل توالی زمینه را برای ایجاد کنش‌ها و رخدادهایی فراهم ساخته که مدلول تغییر وضعیت زیستی متعادل و قرار گرفتن سوژه‌ها در یک وضعیت زیستی نامتعادل است. محمد به عنوان سوژهٔ اصلی داستان، مشغول بازی و سرگرمی است که ناگهان سربازان صربی به روستای او هجوم می‌آورند. ترسیم صحنهٔ بازی کودکان و ظهور ناگهانی سربازان صربی، بیانگر تغییر وضعیت و آغاز یک مرحلهٔ زیستی نامتعادل است که عاملی برای رخدادهایی است که در پی‌رفت داستان مذکور به شکل توالی اتفاق می‌افتند. محمد در ادامه براساس اصل نیت‌مندی و برنامه‌داری، راهی روستای هم‌جوار می‌شود تا مردم را از وجود غول‌های خون‌آشام و ویرانگر آگاه سازد که در بین راه، با یک موقعیت تصادفی روبه‌رو می‌شود که موقعیت ارتباطی بین محمد و سوژهٔ دیگر داستان را شکل می‌دهد و احساسات و ادراکات نیز به تبع این موقعیت تصادفی تغییر می‌کند:

«عند واد صغیر أحسست من بعید حركة غیر عادیه حركة شخص خلف الأشجار.. لعله صوت حیوان مفترس أو ألیف لست أدري.. خفت من سرعتی خوفا و رحت أرقب الجهة بدقة... فأجاني صوت من خلف الأعشاب الملتفة كأنه صوت مكروب وجد فجأة من ینقذه من خطبه الجسیم.. محمد.. محمد.. نجوت من

الذبح؟» (جلوگی، ۲۰۱۸، ص. ۲۴).

محمد به‌عنوان سوژه اصلی داستان، در یک فضای تنشی دیگر قرار می‌گیرد که براساس اصل تصادف شکل گرفته است. ترس و وحشت از وجود غول‌هایی که به روستا حمله کرده‌اند، محمد را به کنش وادار کرده تا به مردم دیگر روستاها خبررسانی کند، اما در یک موقعیت تصادفی قرار می‌گیرد که ترس را در وجود او بیشتر می‌کند و می‌پندارد که صدای حیوان درنده‌ای به گوش می‌رسد، اما در ادامه فشار عاطفی در وجود او، با شنیدن نامش فروکش می‌کند و موقعیت شنیداری در این فضای جدید، مقدمه‌ای است برای موقعیت دیداری که در آن دو سوژه داستان براساس اصل تصادف باهم دیدار می‌کنند:

«عرفته من صوته إنه عثمان تربي وصدیقی في المدرسة.. عجبت أني لم أشاهده في القرية.. أنجا وحده... أم نجا معه بعض افراد عائلته وسكان القرية؟ حين رأيته عاد شيء من الأمل وأحسست كأن جسمي الذي متضععا قد بدأ يجتمع ويلتم» (همان، ص. ۲۴).

حضور کودکان به‌عنوان سوژه‌های اصلی داستان، در کنار بیان واژه مدرسه در این فضای پرآشوب و تنش‌زده که کودکان در آن زندگی می‌کنند، تجلی یکی از مهم‌ترین چالش‌های جهان معاصر است که در آن کودکان به جای آن‌که در مدرسه باشند یا رؤیاهای کودکانه خود را دنبال کنند، در سراسر این جهان قربانی جنگ‌ها و درنده‌خویی‌های افرادی شده‌اند که جهان را به عرصه‌ای برای تحقق امیال و ارضای خواسته‌های خود تبدیل کرده و قربانی این قدرت‌طلبی‌ها و کشمکش‌ها شده‌اند.

در این موقعیت دو سوژه هم‌ردیف به‌نام محمد و عثمان به‌شکلی رخدادی تصادفی باهم دیدار می‌کنند. همان‌گونه که گریماس بیان داشته، ارتباط بین شخصیت‌ها یا براساس ضدیت یا هم‌احساسی است و به‌عبارتی نسبت ارتباط بین سوژه‌ها، هدف موقعیت گفتمانی را مشخص می‌سازد و کنش حمایت یا ممانعت از سوی سوژه اتفاق می‌افتد (سلدن، ۱۳۸۴، ص. ۱۴۴).

با توجه اتفاقی بودن رخداد دیداری، احساسات و عواطف سوژه‌ها نیز تغییر می‌کند. محمد در ادامهٔ داستان پی می‌برد که صدایی که به گوشش رسیده، صدای عثمان دوست و هم‌کلاسی‌اش در مدرسه است که با او دیدار می‌کند. در نتیجهٔ این ارتباط دیداری که به شکل تصادفی و غیرمنتظره‌ای اتفاق افتاده، احساسات درونه‌ای متفاوتی در وجود محمد شکل می‌گیرد که با احساسات پیش از این موقعیت دیداری متفاوت است. محمد در موقعیت دیداری شوشی قبلی که ترس و وحشت وجود او را ترسیم می‌کند، در یک وضعیت عدم تعادلی پیش‌آمده حضور دارد که به فقدان ارزشی و ناعادلی پیش‌آمده آگاه است و به‌منظور آگاه‌سازی دیگر سوژه‌ها از وضعیت نامتعادل و نامتناسب به نیت‌مندی می‌رسند که در مسیر در یک موقعیت متفاوت و غیرمنتظره قرار می‌گیرد. در این موقعیت ارتباطی غیرمنتظره، احساس امید دوباره در وجود او جاری می‌شود و احساسات درونه‌ای مثبتی در وجودش ایجاد می‌شود.

دیدار ناگهانی با عثمان یک ادراک برونه‌ای مثبت برای سوژهٔ اصلی داستان است که به‌طور ناگهانی در روند استعلایی داستان شکل می‌گیرد. در ادامهٔ این موقعیت تصادفی، عنصر گفت‌وگو بر داستان غالب می‌شود و عثمان و محمد دربارهٔ وضعیت پیش‌آمده گفت‌وگو می‌کنند:

«قد بدأت أختي عائشة تتأقل فوق ظهري وتثقل كاهلي قلت لعثمان: لأحد يمكنه أن يرد... الغيلان وحدها تستطيع أن تحقق ما تريد... تدخل إلى أي مكان تريد... تتحدى كل مخلوق... تشكل في كل صور وأشكال» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۲۵).

محمد در این فضای گفت‌وگویی، فضای پرتنش و آشوب‌زده را برای هم‌ردیف خود عثمان روایت می‌کند. وی برای عثمان از غول‌هایی روایت می‌کند که در مقام دیگری تنش‌زا، دارای قدرت و توانش هستند و هیچ مخلوقی را یارای مقابله با آنها نیست و در شکل‌ها و صورت‌های مختلف در برابر دیدگان ظاهر می‌شوند و توانش انجام هر عمل

ویرانگری را دارند و به هر مکانی که اراده کنند می‌توانند وارد شوند و هیچ بازدارنده‌ای در برابرشان نیست؛ البته عثمان به‌عنوان طرف دیگر این گفت‌وگو و موقعیت ارتباطی که به‌شکل رخدادی غیرمنتظره صورت گرفت، نسبت به آنچه محمد روایت می‌کند بی‌اطلاع نیست:

«ردّ علیه وفي كلامه كثير من السخرية.. عن أي غيلان تتحدث يا محمد؟ لقد رأيتهم رأي العين... كنت مختبئاً في حديقة منزلنا.. كانوا بشرا مثلنا تماماً.. إنهم الصرب يا محمد.. الصرب الذين يكرهوننا... الذين عملوا قرونا على مسخنا وتدجيننا فلما عجزوا ينكلون بنا.. آخر وسيلة بقيت لهم هي ترهينا وتشدنا» (همان، صص. ۲۶-۲۷).

عثمان در این موقعیت اتصال گفتمانی، با زبانی آکنده از ریشخند و تمسخر به محمد پاسخ می‌دهد که او نیز آن‌ها را دیده است و غول نیستند، بلکه نیروهای صربی هستند که به کشورشان هجوم آورده‌اند و پس از این که سالیانی طولانی از غلبه بر این کشور ناتوان بوده و توانش لازم را نداشته‌اند؛ اکنون راهبرد جدیدی را در پیش گرفته‌اند و به‌دنبال ترساندن مردم و آواره کردن آن‌ها هستند تا کرواسی از آن صربستان و بوسنی ضمیمه هرزه‌گوین شود. در ادامه این صحنه که گفت‌وگوی بین محمد و عثمان را به‌تصویر می‌کشد، نویسنده از زبان عثمان کشته شدن معلم مدرسه را برای محمد به‌عنوان سوژه اصلی داستان بیان می‌کند: «این معلمی الوسيم صاحب الابتسامة العذبة التي كان يلقانا بها عند كل صباح وعشية؟ قتلوه ونكلوا به كما نكلوا بكل سكان القرية... وهل تضيع معه كل تلك القيم والمبادي» (جلاوچي، ۲۰۱۸، صص. ۲۶).

در این موقعیت ارتباطی که براساس اصل تصادف و اتفاق بین دو سوژه داستان شکل گرفت، کشته شدن معلم به‌وسیله نیروهای صربی را بیان می‌کند. کنش کشته شدن معلم، مرگ ارزش‌ها را در این موقعیت ارتباطی به‌تصویر می‌کشد. معلم منبع شناخت و آگاهی است و کشته شدن وی در هجوم نیروهای صربی از نابود شدن منابع شناخت و آگاهی در فضای جنگ و بحران تعبیر می‌کند. در ادامه این موقعیت ارتباطی که براساس رخداد تصادفی بین دو

سوژه شکل گرفت، نخستین عقد قرارداد بین عثمان و محمد بسته می‌شود. هردو سوژه که در کنار عائشه تنها کسانی بودند که از هجوم سربازان صربی نجات یافته بودند، تصمیم می‌گیرند به روستای هم‌جوار بروند و خطر وجود دشمنان را به همه گوشزد کنند.

در ادامهٔ داستان، به دستور پیر دانای روستا، مردان برای انجام کارهای غسل و تدفین کشته‌شدگان حملهٔ سربازان صربی می‌روند تا پس از آن، برای نجات روستا و مقابله با نیروهای صربی چاره‌اندیشی کنند، اما پیش از راهی شدن به منظور انجام امور کفن و دفن کشته‌شدگان، در فضای نامتعادلی که در روستا به وجود آمده، موقعیت ارتباطی و هم‌مکالمه‌ای بین پیر دانا و خالهٔ محمد شکل می‌گیرد که در این موقعیت کلامی، پیر دانا با القای یک گزارهٔ اخلاقی و مرامی، خالهٔ محمد را به ماندن در کنار کودکان سفارش می‌کند:

«أرجوكم شيخنا... إلا أنا يجب أن اذهب معكم... يجب أن أرافقكم... أريد أن أرى أختي.. ابنة أمي وأبي أريد أن أراها قبل أو تواري التراب... ليس لي غيرها يا شيخنا... وضمها الشيخ إليه ويقول: لا يابنتي العزيرة ليس من مصلحتك الذهاب.. دورك الآن عظيم... الوفاء لأختك هو أن تحفظي ابنها وابنتها... وليس عند الله أعظم من كفالة اليتيم والعناية به» (جلالوجي، ۲۰۱۸، ص. ۳۴).

خالهٔ محمد تحت تأثیر احساسات درونه‌ای که از مرگ خواهر و فرزندانش ناشی شده است، از پیر و شیخ دانا درخواست می‌کند که با مردان روستا برای انجام امور کفن و دفن راهی شود. در موقعیت کلامی‌ای که بین شیخ و خالهٔ محمد شکل گرفته، شیخ براساس اصل برنامه‌داری و نیت‌مندی خود، خالهٔ محمد را به تطبیق یک رفتار مرامی دستور می‌دهد تا با دور نگه داشتن وی از خطرانی که همه را تهدید می‌کند، از فرزندانش خواهرش نگهداری کند. این ارتباط کلامی بین دو تن، تقابل بین احساسات درونه‌ای خالهٔ محمد و ادراک مبتنی بر ارزیابی شیخ را به تصویر می‌کشد که در ادامه با بیان یک گزارهٔ مرامی از سوی شیخ پایان می‌پذیرد.

در ادامهٔ داستان صحنه‌هایی از تقابل بین سوژه‌های هم‌ردیف شکل می‌گیرد که هر

سوژه، جهان‌بینی و تفکر خاص خود را دارد و در موقعیت ارتباطی که در حضور همه مردم روستا انجام می‌گیرد، پیر دانا در مقام سوژه غالب با تن‌اثباتی خود، به‌عنوان مرشد برای حفظ وطن و سرزمین ازدست‌رفته و حفظ جان‌های کودکان برنامه‌ریزی می‌کند.

۳-۴. برنامه‌داری سوژه‌ها و تقابل بین آن‌ها

موضوع پی‌رفت به ارتباط بین شخصیت‌ها در متن روایی اشاره دارد. آنچه سبب می‌شود تا یک متن، اثری روایی به‌شمار رود، وجود تقابل‌هایی است که بین کنش‌گران متنی وجود دارد. در هر پی‌رفت روایت، حداقل دو یا چند مشارکت‌کننده هست که ارتباطی مبتنی بر تقابل بین آن‌ها وجود دارد و موضوع تقابل، اساسی‌ترین مفهوم در ساختارگرایی روایت است و نسبت بین کنش‌گران نیز موضوع دیگری است که در ارتباط با موضوع تقابل‌های روایی بحث می‌شود و این نسبت، یا نسبت خواست مشترک و اشتیاق است؛ یا نسبت ارتباط شخصیت‌های مشارک باهم؛ یا نسبت پیکار که براساس این نسبت‌هایی که بین مشارکان وجود دارد، دو طرف شرکت‌کننده در موقعیت گفتمانی، سه انگاره اساسی ذیل را دنبال می‌کنند: ۱. جست‌وجو و هدف؛ ۲. ارتباط‌سازی و خلق ذهنیت مشترک و ۳. حمایت یا ممانعت که در این جریان روایی تفاوت بین اهداف و دیدگاه‌ها می‌تواند زمینه‌ای برای تقابل و ضدیت بین کنش‌گرانی باشد (دزفولیان، ۱۳۹۸، صص. ۱۲-۱۳) که هم‌ردیف باهم هستند و یک هدف مشترک دارند، اما در نتیجه تفاوت در ارزیابی دو شرکت‌کننده در رخداد گفتمانی، در تقابل باهم قرار می‌گیرند، ولی در هر حال، تداومی منطقی بین آن‌ها در موقعیت کلامی پیش‌آمده وجود دارد و باهم مناسبت درونی و مستحکمی دارند (احمدی، ۱۳۷۰، ص. ۲۳۳).

در داستان *الفراشات و الغیلان*، دو شخصیت دیگر در ادامه سیر روایی ظهور می‌کند که

هر کدام نمایندهٔ دو طیف مختلف هستند؛ اما با وجود هم‌ردیف بودن این دو شخصیت و داشتن هدف و خواست مشترک، ضدیت و تقابلی بین این دو به وجود می‌آید که از ارزیابی انجام‌گرفته از سوی سلمان و تفاوت در استدلال‌های این دو ناشی می‌شود. در داستان دو شخصیت اصلی به‌عنوان سوژه‌های برنامه‌دار ظهور می‌کند؛ نخست سلمان که در عربستان سعودی تحصیل و به بسیاری از کشورهای غربی سفر می‌کند و منش روشنفکرانه دارد و شخصیت دیگر شیخ و پیر دانای روستاست که با سلمان اختلاف نظر دارد. وطن به‌عنوان نسبت مشترک بین این دو شخصیت، هم‌ردیفی آن‌ها را به وجود آورده، اما تقابل بین این دو نتیجهٔ تفاوت استدلال آن‌ها در حفظ و صیانت از وطن است. سلمان تنها راه نجات وطن و سرزمین را جهاد و مبارزهٔ تمام اقشار جامعه از زنان و کودکان و جوانان می‌داند. به باور وی، همه باید به صف‌های مقاومت پیوندند:

«الشیوخ. الأطفال... النساء والرجال الحمیف یجب أن یقاتلوا و لیس الخیار الثانی... لابد أن نقاوم.. ما نخسر بعد خسران الأرض... ماذا نسوا ی نحن دون الأرض غیر کتلة لحم بلا جذور بلا انتماء... تتقاذفها الحوادث لتنتهی فی مکان ما...» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۴۲).

سلمان که به سوژهٔ اصلی داستان تبدیل شده است، تنها راه نجات این سرزمین را مبارزه و مقاومت همه می‌داند و به باور وی، همه از پیر و جوان و کودکان باید به صف‌های مقاومت پیوندند و در راه آزادسازی وطن خود پیکار کنند. استدلال او برای مجاب‌سازی و همراه کردن دیگران با خود برای مقاومت و پایداری این است که انسان بدون سرزمین، تگه‌گوشتی بی‌ریشه است. انسان پس از ازدست دادن وطن و سرزمین خود، چیزی برای ازدست دادن ندارد. انسان بی‌وطن و سرزمین، هیچ ارزشی ندارد. سلمان با استدلال‌های این‌چنینی، به‌دنبال مجاب‌سازی شیخ است تا با پیکار در برابر دشمنان، وطن و سرزمین خود را بازستانند، اما استدلال شیخ در مجاب‌سازی سلمان و دیگر کسانی که در خانهٔ شیخ گرد هم آمده‌اند با استدلال سلمان متفاوت است.

در متون روایی، شخصیت‌های داستان منش‌های متفاوتی می‌یابند و در مواردی نیز، کسی دیگر به شخصیت اصلی داستان تبدیل می‌شود و سوژه از مقام سوژکتیو به مقام ابژکتیو تنزل می‌یابد (احمدی، ۱۳۷۰، ص. ۲۳۳). در گفتمان شیخ، کودکان از مقام سوژه به مقام ابژه ارزشی تنزل پیدا کرده‌اند. در آغاز داستان کودکان سوژه‌های اصلی داستان هستند که در موقعیت زیستی نامتعادلی قرار دارند و در یک رخداد تصادفی باهم دیدار می‌کنند، اما در سیر داستان، سلمان و شیخ به شخصیت‌های اصلی داستان تبدیل می‌شوند و کودکان به‌عنوان ابژکتیو کلام شیخ در کانون توجه قرار می‌گیرند:

«الشیخ عاد فدعا للتروي وتحكيم العقل حتى لا يقع شعبنا في فخ العدو الماكر الذي يسعى بنا إلى مواجهة غير متكافئة وبالتالي إلى الموت الجماعي والعدو يريد اقتلاعنا عن جذورنا وقتل اطفالنا ولا يريدنا بهذه الأرض.. اقترف العدو مجازر في حق العزل من العجزة والأطفال والرضع والنساء ولماذا تقتل اطفالنا بناء مستقبل هذا الوطن... وأخيرا أجمعنا على رأي واحد... الهجرة والمقاومة...» (جلاوجی، ۲۰۱۸، صص. ۴۵-۴۶).

شیخ در مقام هم‌گفت‌وگو با سلمان، ارزیابی متفاوتی دارد. او به‌دنبال مجاب‌سازی سلمان و دیگر اهالی روستا است و براساس اصل نیت‌مندی و انگیزه‌داری پیشنهاد می‌کند که زنان و کودکان هجرت کنند و جوانان در وطن بمانند و به صف‌های مقاومت بپیوندند. شیخ در راستای مجاب‌سازی خود، به کشتارهای دسته‌جمعی دشمنان اشاره می‌کند و از ایدئولوژی دشمن سخن می‌گوید که به‌دنبال کشتار زنان و کودکان این سرزمین است تا به وضعیتی از امنیت قطعی در آینده برسد. شیخ در ادامه داستان در کنار تلاش برای مجاب‌سازی جوانان برای مقاومت و پیکار و رضایت دادن به مهاجرت زنان و کودکان، به فرزندآوری نیز تشویق می‌کند و در واقع یک ضد ایدئولوژی در کلام شیخ بیان می‌شود.

در پایان یک عقد قرارداد در این متن روایی شکل می‌گیرد و همه بنابر دیدگاه شیخ به اتفاق نظر می‌رسند که سلمان و دیگر جوانان روستا در کنار نیروهای ارتشی در صف‌های مقاومت با دشمنان بجنگند و کودکان و زنان و سالخورده‌گان به‌همراه شیخ به کشور آلبانی

مهاجرت کنند و تا پایان جنگ در آنجا بمانند. مهاجرت به آلبانی در ادامهٔ داستان در راستای برنامه‌داری شیخ انجام می‌شود تا با پاسداری و حفاظت از کودکانی که در گفتمان شیخ از سوژگی به ابژکتیو ارزشی تنزل پیدا کرده‌اند، در آینده آن‌ها را در مسیر مقاومت برای آزدسازی وطن به کار گرفت. در نشانه‌معناشناسی لاندوفسکی بحث بر سر داشتن و نداشتن و یا تلاش برای تصاحب و نگهداری شیء ارزشی است که شعیری آن را ابژه ارزشی می‌داند و عاملی برای کنش و برنامه‌مداری به‌شمار می‌رود که براساس آن تلاش یک شخصیت اصلی در راستای تصاحب ارزش بیرونی دست‌یافتنی یا به اصطلاح ابژه شکل می‌گیرد (سجادی فر و همکاران، ۱۴۰۰، ص. ۱۱۶) و یا کنش در راستای حفظ ابژه یا شیء ارزشی تصاحب‌شده قرار می‌گیرد و در داستان الفراشات والعیلان کودکان در مقام سوژه به کنش‌گری می‌پردازند و تجربه فضای تنشی و تلاش برای گوشزد کردن خطر و گفته‌پردازی محمد با عثمان او را به‌عنوان یک کنش‌گر در آغاز داستان معرفی کرده است. اما در ادامه در گفتمان شیخ به عنوان شیء ارزشی یا ابژه در نظر گرفته می‌شوند و مهاجرت به آلبانی به‌منظور دور نگه داشتن آن‌ها از خطران جنگ و درگیری و صیانت از آن‌ها به‌عنوان آینده‌سازان وطن و سرزمین از برنامه‌داری شیخ تعبیر می‌کند که نتیجهٔ آن حفظ و نگهداری از کودکانی است که در گفتمان شیخ به مقام ابژه ارزشی تنزل پیدا کرده و نیاز نگهداری و برنامه‌داری برای حفاظت از آن است.

۴-۴. چالش در مسیر برنامه‌داری

به باور لاندوفسکی، در متن روایی برنامه‌داری و بستن عهد و قرارداد بین شخصیت‌های داستان با هدف رسیدن به یک نتیجهٔ مطلوب انجام می‌گیرد. در موقعیت کلامی و ارتباطی که بین سوژه‌ها صورت می‌پذیرد، وجود یک زنجیرهٔ میثاقی یا پیمانی مشترک شخصیت‌های

داستان را به سوی هدف خاصی پیش می‌برد (تودوروف^۱، ۱۳۸۲، ص. ۱۱۴). در داستان یادشده، پس از عقد قرارداد بین شیخ و سلمان و دیگر جوانان، شیخ به همراه کودکان، زنان و سال‌خوردگان راهی آلبانی می‌شود و جوانان نیز به صف‌های مقاومت می‌پیوندند که این مرحله از عقد قرارداد به انفصال بین سوژه‌های منجر می‌شود؛ اما این حالت گسست، به معنای تعارض در اهداف و خواسته‌ها نیست. در واقع در داستان‌های پسامدرن، هر انفصال و گسستی که بین سوژه‌های هم‌ردیف انجام می‌شود، در راستای رسیدن به هدف مشترکی صورت می‌پذیرد. زنجیره انفصالی پی‌رفت این داستان با جدا شدن شیخ و کودکان و خردسالان از جوانانی انجام می‌شود که براساس برنامه‌داری شیخ باید به مرزها رفته و در کنار ارتش در برابر دشمن بجنگند و پیکار کنند؛ اما پس از گسست و زنجیره انفصالی، ممکن است تغییر وضعیت از حالت منفی به مثبت انجام نشود.

به باور گریماس، هر گسست و انفصالی به هدف تغییر وضعیت از اولیه منفی به ثانویه مثبت انجام می‌گیرد که پس از عقد قرارداد و پیمان فاصله‌مدار انجام می‌گیرد که هر کدام از سوژه‌ها با دور شدن از محل قرارداد به دنبال تحقق یک هدف مشترک هستند (هاوکس^{۱۱}، ۱۴۰۰، ص. ۱۲۵)، اما پس از عقد قرارداد، سوژه‌ها همیشه مراد نمی‌یابند و ممکن است که در مسیر برنامه‌داری با چالش و مشکلاتی روبه‌رو شوند که مسیر برنامه‌داری سوژه‌ها را مختل می‌کند.

در داستان عزالدین جلاوجی با رسیدن به مرزهای آلبانی، شیخ در مقام سوژه اصلی داستان با چالش روبه‌رو می‌شود. در این مرحله از داستان، یک گسست و حالت انفصالی بین شیخ و دیگر سوژه‌های یاری‌رسان انجام می‌گیرد که در نتیجه چالش‌های به وجود آمده است:

«زوج خالتي راح يخبر الشيخ أن الأمور تسير نحو الأسوأ لأن الدولة الألبانية فقيرة وهي عاجزة كل العجز عن

استقبال منات الآلاف من المردين مما يعنى انتشار الأوبئة والمجاعة والبؤس وتفشي الموت وبالتالي فناء الشعب كله» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۹۳).

فقير بودن دولت آلبانی و انتشار انواع بیماری‌ها در این کشور به همراه گرسنگی، چالشی بود که شیخ به عنوان سوژه برنامه‌دار با آن روبه‌رو بوده است. در نتیجه وجود این چالش بین شوهرخاله محمد و شیخ به عنوان سوژه برنامه‌دار، اختلاف و گسستی به وجود می‌آید که سیر داستان در ادامه نیز تحت تأثیر این گسست و انفصال قرار می‌گیرد. در موقعیت کلامی پیش آمده بین همسر خاله محمد و شیخ که با چالش بزرگی در برنامه‌داری خود روبه‌رو بوده، نویسنده از زبان همسر خاله محمد گزاره ارزشی دیگری را بیان می‌کند:

«لقد وضعنا شعبنا في فم الأفعى.. لقد نجحوا في تشريدنا وفي قتلنا قتلا باردا.. أنا نادم كل الندم... لو كنت أعرف هذا البقيت في وطني لأموت موتا شريفا عزيزا لا ذليلا مهانا في أوطان الغير...» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۹۴).

یک موقعیت گفتمانی تقابلی بین دو شخصیت اصلی داستان اتفاق می‌افتد که معلول ارزیابی امیر همسر خاله محمد از مکان جدیدی است که پناهندگان در آن قرار گرفته‌اند. در این موقعیت تقابلی، دو شخصیت محوری داستان در برابر هم قرار می‌گیرند و هرکدام در پی نقض دیگری و کنش او و زیر سؤال بردن برنامه‌داری طرف مقابل است در واقع آنچه از نظر یک قهرمان بهبود وضعیت به‌شمار می‌رود، از نظر قهرمان یا هم‌ردیف و خیم‌تر شدن وضعیت یا انحطاط به‌شمار می‌رود (اخوت، ۱۳۷۱، ص. ۶۹).

شوهرخاله محمد به عنوان سوژه یاری‌رسان شیخ، با ارزیابی موقعیت زیستی جدید وجود فقر، انتشار بیماری‌ها و ناتوانی دولت آلبانی در حمایت از پناهندگان را خطری بزرگ‌تر از جنگ برای پناهندگان می‌داند. وی وقتی با بدتر شدن وضعیت زیستی پناهندگان روبه‌رو می‌شود، در مقام عامل انفصالی و مخالف، با شیخ مخالفت می‌کند. نویسنده از زبان وی یک گزاره ارزشی دیگری را بیان می‌کند. امیر باقی‌ماندن و باعزت و افتخار جان دادن

در وطن را خوش‌تر می‌دارد تا اینکه خوار و زبون در کشوری بیگانه جان بدهد. مکان در ادامه داستان با شکل‌گیری انفصال و گسست بین سوژه‌های داستان به عامل و انگیزه‌ای برای کنش تبدیل می‌شود. شرایط نابه‌سامان آلبانی و ناتوانی آن برای مکان‌شدگی سوژه‌ها، آن‌ها را به فکر بازگشت به وطن و مبارزه و پیکار می‌اندازد. رخداد تصادفی دیگری که برنامه‌داری شیخ در توجیه مهاجرت به آلبانی را با چالش روبه‌رو کرده، مسموم بودن کمک‌های بشردوستانه‌ای است که از طرف آمریکا و برخی کشورهای غربی برای پناهندگان ارسال شده بود:

«اشتد هول الناس حين تبين أن الطعام المقدم اليهم معونات من الولايات المتحدة الأمريكية و من الدول الغربية و من الصليب الأحمر الدولي هو الذي سبب هذا الإسهال الحاد و حينها قال زوج خالتي من نجا من الموت المتوحش هناك يقتلونه هنا بالموت البطيء... تعساً لهم كلهم ملة واحدة» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۱۰۷).

چالش دیگری که شیخ در برنامه‌داری خود برای حفظ و نگهداری از کودکان به‌عنوان ابژه ارزشی با آن روبه‌رو بوده، مسموم بودن غذاهایی بود که از طرف آمریکا و کشورهای غربی ارسال شده و به‌وسیله صلیب سرخ در میان مهاجران توزیع شد. مسموم بودن غذاها رخداد تصادفی دیگری است که شیخ را در برنامه‌داری با چالش روبه‌رو کرده است. امیر، مسموم بودن غذاها را دسیسه‌ای از جانب دشمنان می‌داند و دوباره به شیخ یادآور می‌شود که جان دادن در وطن و سرزمین خویش، بهتر و شرافتمندانه‌تر از مردن در کشوری بیگانه است.

به باور وی، هرکس از هجوم وحشیانه دشمنان با مهاجرت نجات یابد، بی‌شک در کشور آلبانی با مرگی تدریجی و با دسیسه‌های کشورهای غربی و آمریکا از بین خواهد رفت؛ بنابراین تنها راه پیش‌روی مهاجران، بازگشت به وطن و مبارزه و مقاومت در برابر دشمنان است. امیر در مقام یک تن که با شیخ به‌عنوان سوژه اصلی داستان چالش دارد، در

پی آن است تا با مباحثه و گوش‌زد کردن خطراتی که مهاجران را تهدید می‌کند، او را مجاب سازد تا دستور به بازگشت به وطن را صادر کند.

گزاره‌هایی که از سوی امیر بیان می‌شود، در ادامه داستان را از مسیر برنامه‌داری خارج می‌کند و به مرحلهٔ تطبیق و کنش‌گری نزدیک می‌سازد. نویسنده از زبان امیر یکی از مهم‌ترین مشکلات جهان کنونی و شاید کودکان فلسطینی را بیان می‌کند. تعبیر «کله‌م ملهٔ واحده» از سوی امیر به حقیقتی اشاره دارد که برخی منکر آن هستند و آن این‌که کشورهایی همچون آمریکا و دولت‌های غربی، در نیت‌های خود صادق نیستند و مسموم بودن کمک‌های بشردوستانهٔ ارسالی از سوی کشورهای غربی و آمریکا، چهرهٔ واقعی این کشورها را آشکار می‌سازد و امیر به‌خوبی متوجه این موضوع شده و در مسیر مجاب‌سازی شیخ یادآور می‌شود که تنها راه نجات، بازگشت به وطن و مقاومت است و نباید انتظار هیچ معجزه‌ای از بیرون برود.

۴-۵. نظام معنایی تطبیق

با پایان یافتن مرحلهٔ مجاب‌سازی و خروج از برنامه‌داری، مرحلهٔ تطبیق از سوی کنش‌گران آغاز می‌شود. نظام معنایی تطبیق همان‌طور که شعیری بیان داشته، از اصل امر حسی پیروی می‌کند که براساس آن، تعاملی دوسویه بین کنش‌گران و عوامل روایی انجام می‌گیرد. در تطبیق، هیچ سناریوی از قبل برنامه‌ریزی شده‌ای وجود ندارد، بلکه موضوعات با احساس، ادراک و تمرکز بر توانش‌های اخلاقی ایجاد می‌شوند (حسینی معصوم و همکاران، ۱۴۰۲، ص. ۷۹) و با به‌وجودآمدن حس و ادراک مشترک بین سوژه‌ها آغاز می‌شود و احساسات یک سوژه به سوژهٔ دیگری سرایت کرده و احساس رضایت در هر دو طرف به‌وجود می‌آید.

در داستان *الفراشات والغيلان* با چالش‌های به‌وجودآمده در برنامه‌داری شیخ، امیر به سوژه اصلی و برنامه‌دار داستان تبدیل می‌شود. این تغییر و تحولی که در سیر استعلایی داستان به‌وجود آمده، مدلول ارزیابی امیر از موقعیت زیستی است که در مقام تن‌آگاه و هوشیار به‌دنبال مجاب‌سازی شیخ و مهاجران برای بازگشت به وطن و مبارزه و مقاومت در برابر دشمنان است؛ اما رخدادهایی تصادفی در داستان شکل می‌گیرد و موجب به‌وجودآمدن حس رضایت مشترک بین تمام پناهندگان و خروج امیر از برنامه‌داری و نیت‌مداری می‌شود.

در ادامه داستان، با شکل‌گیری کنش مرامی از سوی سوژه‌های بی‌طرفی همچون قطر و کویت، مرحله تطبیق و رضایت مشترک در وجود پناهندگان به‌وجود می‌آید. در شرایط تطبیق، هیچ سوژه‌ای خود را مالک دیگری نمی‌داند و هر سوژه در شرایطی از تعامل با سوژه‌های دیگر قرار می‌گیرد که مبتنی بر امر حسی مشترک و رضایت درونی است و حسی از توانش ادراکی در درون همه به‌شکل یکسان به‌وجود می‌آید. حضور کنش‌گرها مبتنی بر هیچ غیریتی نیست و هر حضوری برپایه حس مشترک و رضایت و برپایه و بنیاد هم‌حضوری انجام می‌گیرد (پاک‌نژاد و معین، ۱۳۹۴، ص. ۱۴۰).

در داستان *الفراشات والغيلان*، حاج ابراهیم از کشور قطر سوژه کنش‌گر و یاری‌رسان و دارای توانشی است که در فضای تنشی به‌وجودآمده، به پناهندگان کمک می‌کند و آن‌ها را همراه خود به قطر می‌برد و در شهر تازه ساخته‌شده‌ای اسکان می‌دهد. وجود امکانات و حتی ورزشگاه‌ها و شهرسازی برای کودکان مهاجر، حسی از رضایت جمعی را در پناهندگان به‌وجود می‌آورد:

«من اليوم نودع التشرید ونودع الحزن الی الأبد لقد وفروا لنا کل شیء حتی الحمایة والأمن» (جلالوجی،

۲۰۱۸، ص. ۱۱۶).

با شکل‌گیری یک فضای زیستی جدید برای مهاجران، امیر دیگر سوژهٔ برنامه‌دار نیست و بازگشت به وطن برای مبارزه و پیکار دیگر ابژهٔ ارزشی او نیست، بلکه سوژه‌ای است که در نتیجهٔ کنش‌های مرامی صورت‌گرفته از سوی حاج ابراهیم حس رضایت در درون وی به‌وجود آمده است و در واقع هیچ حالت گسستی بین مهاجران به‌عنوان سوژه‌های کنش‌گر داستان وجود ندارد و حالتی از حس رضایت مشترک در درون همه به‌وجود آمده که مدلول کنش مرامی و اخلاقی حاج ابراهیم است که به‌عنوان یاری‌رسان و یاور و اثبات حضور ناب، امید را در ژرفای وجود پناهندگان طنین‌انداز می‌کند و این یکی از مهم‌ترین پیامدهای مثبت تن‌اثباتی سوژه است که امید را در وجود دیگری طنین‌انداز می‌کند (معین، ۱۴۰۰، ص. ۱۷۵) و در مقام ابژه قرار می‌گیرد.

داستان *الفراشات والعیلان* در آغاز و پایان دو فضای متفاوت از هم را ترسیم می‌کند. در آغاز داستان یک فضای تنشی و نابه‌سامان که مدلول حضور تصادفی نیروهای صربی است و درد و رنج کودکان را به‌عنوان سوژه‌های داستان به‌تصویر می‌کشد، اما خواننده در پایان داستان، فضایی کاملاً متفاوت را تجربه می‌کند که در آن سوژه‌ها در یک فضای ارزشی و زیستی با حس جمعی مشترک و رضایت درونی در کنار هم زندگی می‌کنند که موجب خروج سوژه‌ها از حالت برنامه‌داری و کنش‌گری است.

در سیر روایی این داستان، حضور یاور و یاری‌رسان که خود یک رخداد تصادفی را رقم می‌زند، در شکل‌گیری فضای رضایت و حس جمعی مشترک نقش اساسی دارد. نویسنده در مرحلهٔ تطبیق که ترسیم‌کنندهٔ امر حسی و رضایت مشترک بین سوژه‌هاست، در پایان، گزارهٔ اخلاقی و مرامی دیگری را از زبان حاج ابراهیم به‌عنوان یاور بیان می‌کند که باور به این مبدأ ارزشی عامل تغییر وضعیت اولیهٔ پناهندگان به وضعیت ثانویهٔ مطلوب آنان شده که حالتی از رضایت مشترک را در وجود آنان خلق کرده است:

«إنکم بین إخوانکم وإن کل شرفاء المعمورة یقفون معکم و یتکون لیکائکم فالبشر الیوم صاروا أسرة واحدة لا تفرقها لا الأیان ولا الألسنة ولا الدلوان کلنا ابناء هذه الأرض ولا مناص من التراحم والتأخی» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۱۱۳).

حاج ابراهیم، کنش‌گر فعال داستان است که با ارزیابی موقعیت زیستی پناهندگان، به کنش‌گری می‌پردازد. وجود این باور که تمام مردم در سراسر این سپهر پهناور یکی هستند و نه عامل دینی و نه تفاوت در زبان‌ها و نه رنگ پوست نمی‌تواند مردم را از هم جدا کند، او را در مقام کنش‌گر یاور به کنش‌گری وادار می‌سازد و با کنش‌گری حاج ابراهیم، وضعیت زیستی مهاجران از فضای تنشی به وجودآمده در آلبانی در نتیجه وجود بیماری‌ها و فقدان توانش کشور آلبانی از حمایت پناهندگان به وضعیت تطبیق تغییر می‌یابد و حاج ابراهیم به‌عنوان سوژه دارای توانش، نقش مهمی در این تغییر وضعیت دارد و در نتیجه کنش‌های مبتنی بر نیت‌مندی و برنامه‌داری وی، افزون بر اینکه پناهندگان وضعیت زیستی جدیدی را تجربه می‌کنند و موجب ایجاد امر حسی و رضایت جمعی در وجود آنان شده، خود حاج ابراهیم را نیز به ابژه‌ای ارزشی برای پناهندگان مبدل ساخته است. به باور لاندوفسکی، وجود عامل بیرونی می‌تواند عامل تغییر وضعیت سوژه‌ها در مرحله تطبیق باشد و در این مرحله، بنابر نقشی که سوژه‌ها بازی می‌کنند ممکن است سوژه «الف» به انجام کنش‌هایی پردازد که مورد تحسین سوژه «ب» قرار گیرد و خوشایند او باشد. در این صورت، سوژه «الف» می‌تواند برای سوژه «ب» در مقام ابژه قرار بگیرد (لاندوفسکی، به نقل از معین، ۱۳۹۶، ص. ۲۱۹). در داستان *الغراشات والغیالان* نیز در مرحله تطبیق و با به‌وجود آمدن حس رضایت مشترک در نتیجه کنش‌های صورت‌گرفته از سوی حاج ابراهیم، به‌عنوان سوژه یاری‌رسان نزد کودکان در جایگاه ابژه قرار می‌گیرد:

«تعلقت عیوننا وقلوبنا بهذا الرجل الملائكة وهمس عثمان في أذني: أرغب في تقبيله.. كان شعوره شعوري... كم وددت أن أرتمي في حضنه وأقبله.. أريد منه أن يضمني... يضمني.. يضمني...» (جلالوجی، ۲۰۱۸، ص. ۱۱۲).

حاج ابراهیم با کنش‌های معناداری که انجام داده و وضعیت زیستی مطلوبی که برای

پناهندگان به وجود آورده است، خود را در جایگاه یک ابژهٔ ارزشی برای کودکان قرار داده که محمد گرمی وجود پدرش را که به وسیلهٔ سربازان صربی کشته شده، از وجود او احساس می‌کند. کنش‌های حاج ابراهیم همراه با اثبات تن هویتی بشردوستانه را برجسته می‌کند که انسانیت را برتر و والاتر از هر دین و آیینی می‌داند. به باور وی، تمام مردم در سراسر این سپهر پهناور به هم پیوسته و عضو یک پیکره هستند و هیچ‌چیز نمی‌تواند بین ملت‌ها جدایی اندازد. وجود این گزاره‌های ذهنی او را به کنش‌گری وادار ساخته که در نتیجهٔ آن نزد کودکان رنج‌دیده در جایگاه ابژه قرار گرفته است.

عزالدین جلاوجی با مرکزیت دادن به حاج ابراهیم، مفهوم انسانیت را در داستانش برجسته می‌سازد و آن را به‌عنوان یک فراارزش معرفی می‌کند که در دنیای کنونی معنای واقعی خود را از دست نداده است و هرچند جنگ و کودک‌کشی و آواره شدن میلیون‌ها نفر در نتیجهٔ آن، بخشی جدایی‌ناپذیر از چهرهٔ جوامع امروزی است، اما میهن‌پرستی و عشق به وطن، فداکاری و ایثار و انسانیت که نویسنده با اثبات حضور شیخ و سلمان و حاج ابراهیم آن را برجسته کرده، فراارزش‌هایی هستند که هیچ‌گاه در برابر دشمنان متجاوز کم‌رنگ نمی‌شوند و همیشه در وجود انسان‌های رنج‌دیده به اثبات رسیده‌اند.

۵. نتیجه

بهره بردن از الگوی نظام‌هایی معنایی و تمرکز بر کنش‌ها در روایت، نقش مهمی در فهم فرایند معناسازی و درک رخداد‌های روایی و ارتباط علی و معلولی کنش‌های روایی دارد که پیکرهٔ معنادار یک اثر داستانی را تشکیل می‌دهد؛ بنابراین با توجه به نقش نظریهٔ نظام‌های معنایی و تحلیل موقعیت‌های گفتمانی بین شخصیت‌های داستانی، رمان *الفرشات والغیلان* را بررسی کرده‌ایم که اثری داستانی با شاخصه‌های متناسب با نظریهٔ نظام‌های معنایی

لاندوفسکی است.

داستان یادشده همچون بیشتر داستان‌های پسامدرن، با ترسیم فضای تنشی و نامتعادلی شروع شده است و ابژه‌یابی و تلاش برای حفظ ابژه و تضاد بین خود و دیگری و امر اخلاقی از مؤلفه‌های پست‌مدرن در رمان حاضر است و نزاع و تضاد، اثبات هویت مکانی و تلاش برای حفظ ابژه در بین مؤلفه‌های ادبیات پست‌مدرن بیشترین کاربرد را در داستان پیش‌گفته دارد که در تضاد بین شیخ و سلمان و تلاش هرکدام برای حفظ ابژه وطن و کودکان به‌خوبی ترسیم شده است. درون‌مایه مرکزی داستان ترسیم درد و رنج کودکانی است که به‌جای رؤیایپردازی‌های کودکانه، غم آوارگی و فقر و محرومیت را به‌دوش می‌کشند. محمد سوژه اصلی داستان است که در ادامه در گفت‌وگو با شیخ در مقام ابژه ارزشی قرار می‌گیرد. شیخ و پیر دانا سوژه برنامه‌دار داستان است که براساس اصل نیت‌مندی، در مقام کنش‌گری مجاب‌کننده قرار می‌گیرد که پناهنده شدن به آلبانی برای نجات زنان و کودکان را پیشنهاد می‌دهد و در ادامه تغییر مکانی و قرار گرفتن مهاجران در وضعیت زیستی متفاوتی انجام می‌گیرد که معلول برنامه‌داری شیخ است. قرار گرفتن پناهندگان در وضعیت زیستی نامناسب و وجود فقر، محرومیت و ناتوانی دولت آلبانی در حمایت از پناهندگان، برنامه‌داری شیخ را با چالش روبه‌رو می‌کند، زیرا مهاجرت هیچ ارمنی‌هایی برای پناهندگان نداشته است و در وضعیت بدتری قرار گرفته‌اند.

سلمان و امیر دو شخصیت محوری برنامه‌دار دیگر هستند که در مقام سوژه هم‌ردیف با شیخ مخالفت کرده و برنامه‌داری او را محکوم می‌کنند. نویسنده از زبان این دو شخصیت گزاره‌هایی ارزشی را بیان می‌کند و جان دادن در راه وطن را والاتر و شریف‌تر از مردن در سرزمین بیگانه می‌داند. در ادامه داستان با ظهور حاج ابراهیم در مقام سوژه یاور و یاری‌رسان، حس رضایت مشترکی در درون پناهندگان به‌وجود می‌آید و مرحله تطبیق در سیر روایی

داستان یادشده به وجود می‌آید. کنش‌های انسان‌دوستانهٔ حاج ابراهیم و تلاش برای فراهم کردن وضعیت زیستی مطلوب برای پناهندگان شخصیت‌های محوری داستان را از برنامه‌داری خارج می‌کند.

شکل ۴: سیر نظام‌های معنایی از تنش تا تطبیق در داستان *الفراشات والغیلان*

Figure 4: The Trajectory of Meaning Regimes from Tension to Adjustment in *Al-Farāshāt wa al-Ghīlān*

پی‌نوشت‌ها

1. semiosphere
2. subjective
3. Eric Landowski
4. accident
5. adjustment
6. Programming
7. manipulation
8. passions sans nom
9. Claude Bremond
10. Tzvetan Todorov
11. Terence Hawkes

منابع

احمدی، ب. (۱۳۷۰). *ساختار و تأویل متن*. چاپ اول. تهران: نشر پایا.

اخوت، ا. (۱۳۷۱). دستور زبان فارسی. چاپ نخست. تهران: سمت.
 باقری، م.، گرجی، م.، کویا، ف. و میرزایی، ع. (۱۴۰۲). واکاوی تعامل نشانه‌های جسمانه عاشقانه
 در سروده‌های فروغ فرخزاد با روی‌کرد نشانه‌معناشناسی اجتماعی اریک لاندوفسکی.
 زبان‌شناسی اجتماعی، ۱۷(۱)، ۲۵-۴۳.

پاک‌نژاد، ک.، و معین، م.ب. (۱۳۹۴). تحلیل فرایندهای آفرینش معنا در نشانه‌شناسی با رویکرد
 پدیدارشناسی و نظریه پیچیدگی. نقد زبان و ادبیات خارجی، ۱۱(۱۵)، ۱۵۹-۲۱۴.

تودوروف، ت. (۱۳۸۲). بوطیقای ساختارگرا. ترجمه م. نبوی. چاپ دوم. تهران: نشر آگه.

جلاوچی، ع. (۲۰۱۸). الفرائشات والغیلان. الجزایر: دار المتهی للنشر والتوزیع.

حسینی معصوم، س. م. و شعیری، م. ر.، و اکبری، م. (۱۴۰۲). تحلیل تعاملات کنش‌گران روایت
 زال و رودابه از منظر نظام‌های معنایی چهارگانه لاندوفسکی. نقد ادبی، ۱۶(۶۴)، ۶۵-۱۰۸.

دزفولیان، ک.، اکبری، م.، و جلالی، م. (۱۳۹۸). تحلیل الگوی کنشی و زنجیره‌های روایی گریماس
 در روایت مرگ رستم. متن‌پژوهی ادبی، ۲۳(۱۰)، ۷-۳۲.

سجادی‌فر، و.، پرنیان، م. و شعیری، م. (۱۴۰۰). واکاوی ماهیت سوژه در قصه‌های

عامیانه کوتاه ایرانی از دیدگاه نشانه - معناشناسی گفتمانی (بررسی ماهیت سوژه

در ۴۱ قصه عامیانه کوتاه انجوی شیرازی). پژوهش‌های ادبی، ۱۹(۷۸)، ۱۱۵-

۱۳۸.

سلدن، ر. (۱۳۸۴). راهنمای نظریه ادبی معاصر. ترجمه ع. مخبر. تهران: طرح نو.

شعیری، م. ر. (۱۳۸۸). از نشانه‌شناسی ساختارگرا تا نشانه‌معناشناسی گفتمانی. نقد ادبی، ۲(۸)، ۳۳-
 ۵۱.

شعیری، م. ر. (۱۳۳۹۸). نشانه‌معناشناسی ادبیات؛ نظریه و روش تحلیل گفتمان ادبی. تهران:
 انتشارات دانشگاه تربیت مدرس.

گریماس، آ. ژ. (۱۳۸۹). نقصان معنا. ترجمه و شرح م. ر. شعیری. تهران: نشر علم.

- محمدزاده، م. و معین، م.ب. (۱۴۰۰). نشانه - معناشناسی گفتمانی تن‌نگاشته‌های ایران. *جستارهای زبانی*، ۱۲(۴)، ۲۶۵-۳۰۴.
- معین، م.ب. (۱۳۹۶). *معنا به‌مثابهٔ تجربهٔ زیسته*. چاپ نخست. تهران: علمی فرهنگی.
- معین، م.ب. (۱۳۹۸). تحلیل چهار نظام زبانی فضایی با تکیه بر نظام‌های معنایی تعاملی اریک لاندوفسکی، *جستارهای زبانی*، ۵، ۴۹-۷۲.
- معین، م.ب. (۱۴۰۰). *ابعاد گمشدهٔ معنا در نشانه‌شناسی روایی کلاسیک؛ نظام معنایی تطبیق یا رقص در تعامل*. تهران: علمی و فرهنگی.
- هاوکس، ت. (۱۴۰۰). *استعاره*. ترجمهٔ فرزانه طاهری. چاپ چهارم. تهران: نشر مرکز.

References

- Ahmadi, B. (1991). *The structure and interpretation of text*. Tehran: Payā Publications. (In Persian)
- Akhut, A. (1992). *Persian grammar*. Tehran: SAMT. (In Persian)
- Babak Moein, M. (2017). *Meaning as lived experience*. Tehran: Elmi-Farhangi. (In Persian)
- Babak Moein, M. (2019). Analysis of four spatial linguistic systems based on Eric Landowski's interactive semantic systems. *Journal of Linguistic Studies*, 5, 49-72. (In Persian)
- Babak Moein, M. (2021). *Lost dimensions of meaning in classical narrative semiotics: The semantic system of adjustment or dance in interaction*. Tehran: Elmi-Farhangi. (In Persian)
- Bagheri, M., Gorji, M., Koupa, F., & Mirzaei, A. (2024). Investigating the interaction of embodied romantic signs in Forough Farrokhzad's poetry based on Eric Landowski's social semiotics approach. *Social Linguistics*, 7(1), 25-43. <https://doi.org/10.30473/il.2024.68681.1610> [in Persian]
- Dezfulian, K., Akbari, M., & Jalali, M. (2019). Analysis of Greimas's actantial model and narrative chains in the story of Rostam's death. *Literary Text Research*, 23(80), 7-32. (In Persian)
- Greimas, A. J. (2010). *Imperfect meaning* (M. R. Shaeiri, Trans. & commentary). Tehran: Elm. (In Persian)
- Hawkes, T. (2021). *Metaphor* (F. Taheri, Trans.). Tehran: Markaz. (In Persian)

- Hosseini Masoum, S. M., Shaeiri, M. R., & Akbari, M. (2024). Analysis of actant interactions in the narrative of Zal and Rudabeh from the perspective of Landowski's four semantic systems. *Literary Criticism*, 16(64), 65–108. (In Persian)
- Jalawji, I. (2018). *Al-farashat wa al-ghilan*. Algeria: Dar al-Muntaha. (In Arabic)
- Mohammadzadeh, M., & Babak Moein, M. (2021). Discursive socio-semiotics of Iranian body inscriptions. *Linguistic Research Review*, 12(4), 265–304. <https://doi.org/10.29252/LRR.12.4.9> [in Persian]
- Paknejad, K., & Babak Moein, M. (2015). Analysis of meaning creation processes in semiotics with a phenomenological approach and complexity theory. *Critique of Foreign Language and Literature*, 11(15), 159–214. (In Persian)
- Sajadi-Far, V., Parnian, M., & Shaeiri, M. (2021). Exploring the nature of the subject in short Iranian folktales from a discursive socio-semiotic perspective. *Literary Studies*, 19(78), 115–138. (In Persian)
- Selden, R. (2005). *A reader's guide to contemporary literary theory* (A. Mokhber, Trans.). Tehran: Tarh-e No. (In Persian)
- Shaeiri, M. R. (2009). From structural semiotics to discursive socio-semiotics. *Literary Criticism*, 2(8), 33–51. (In Persian)
- Shaeiri, M. R. (2019). *Literary socio-semiotics: Theory and method of literary discourse analysis*. Tehran: Tarbiat Modares University Press. (In Persian)
- Todorov, T. (2003). *Structuralist poetics* (M. Nabavi, Trans.). Tehran: Agah. (In Persian)